

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Första Kammaren. N:o 24.

Onsdagen den 20 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 14.

Herr Anderson, Albert: Vid behandlingen af frågan om löne- och pensionsreglering för lärarne vid de allmänna läroverken har statsutskottet också tagit i öfvervägande en af två ledamöter i Andra Kammaren väckt motion, innehållande förslag, »att Riksdagen, derest den i anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition beslöte reglering af lönerna och pensionerna för lärarne vid allmänna läroverken, skulle göra till vilkor, att lärarne skulle under sin tjenstetid sjelfva lemna bidrag till sin pensionering, och att, intill dess blifvit slutligen afgjord icke blott bidragens storlek, utan ock deras förvaltning för angifvet ändamål, af den lön, som komme att bestämmas, afdrag skulle göras till bildande af en pensionskassa, hvilket afdrag lämpligen borde kunna bestämmas till 5 procent af lörens storlek». Utskottet har å sid. 91 och 92 yttrat sig i denna fråga och säger, att berörda motion jemte annat, som förut förekommit vid riksdagen, måste tagas i betraktande vid ordnandet af frågan om lärarnes löneförhållanden, och utskottet erinrar om Riksdagens skrifvelse i fråga om pension för lärarne vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierne den 17 maj 1897, deri Riksdagen uttalat, att Riksdagen ansåge synnerligen önskvärdt, att en »sådan förändring i afseende å pensionsvilkoren för lärarne vid elementarläroverken vidtoges, att de blefve förpligtade att bidraga till sin egen pensionering». Derefter tillägger utskottet: »Som emellertid det nu förevarande förslaget till pensions- och lönereglering är upp-

*Föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
allmänna läro-
verken m. m.*

(Fort.)

Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. gjordt utan tagen hänsyn härtill, lär detsamma icke böra af Riksdagen i strid med dess i frågan uttalade åsigt godkännas».

Både motionärerna och utskottet erinra derom, att Kongl. Maj:t tillsatt en pensionskomité, hvilken år 1894 afgaf sitt utlåtande. Det förslag denna pensionskomité framlagt har ännu icke varit under Riksdagens pröfning, och jag tror icke heller, att komiténs betänkande är utdeladt bland Riksdagens ledamöter. Om jag således tillåter mig att med några ord redogöra för vissa punkter i detta betänkande, så hoppas jag, att kammaren ursäktar detta.

(Forts.)

Det uppdrag komitéen erhöi af Kongl. Maj:t innehöll, bland annat, att »utreda i hvad mån och på hvad sätt genom omorganisation och förening af flera eller färre nu befintliga pensionsinrättningar och indragningsstater eller annorledes genom förändring af nu gällande bestämmelser och vilkor för pensionering af statens civila embets- och tjänstemän och af deras efterlemnade enkor och barn, ej mindre förenkling i förvaltningen jemte stadigvarande kontroll och garanti rörande härför erforderliga pensionsmedel, än ock lindring i statsverkets utgifter för sagda pensionering kunde åstadkommas».

Bland de första frågor, som hos komitéen kommo till behandling, var den, huruvida och i hvilken omfattning tjänstemännen sjelfva skulle bidraga till pensioneringen, och jag vill i detta sammanhang erinra om, att komiténs uppdrag gälde icke allenast pensioneringen af tjänstemännen, utan äfven af deras enkor och barn. Det är tydligt, att pensioneringen af tjänstemännens enkor och barn icke ligger så nära statens omsorg som pensioneringen af tjänstemännen sjelfva. Vid ompröfning, huru stort bidrag tjänstemännen sjelfva borde lemna till pensioneringen, kom komitéen till det resultat, att lindring i statsverkets utgifter för pensionering icke kunde åstadkommas medelst afdrag å lönerna i större mån, än att återstoden blefve tillräcklig för en anständig om ock torftig bergning. Vid behandlingen af frågan om tjänstemännens egen pensionering sökte komitéen så samvetsgrant som möjligt ställa sig Kongl. Maj:ts föreskrifter om att åstadkomma lindring i statens utgifter till efterrättelse, och komitéen uppgjorde ett förslag till pensionering af tjänstemännen, enligt hvilket pensionerna för dem icke obetydligt nedsattes. Kom så frågan om förslag till pensionering af enkor och barn. Resultatet af komiténs förhandlingar blef det, att allt efter som en tjänsteman hade aflöning, deri inberäknadt både lön, ålderstillägg och tjänstgöringspenningar, skulle han vara delaktig i en pensionsinrättning för enkor och barn. Högsta delaktighetsbeloppet fick dock endast uppgå till 8,000 kronor och det lägsta belöpte sig till 600 kronor. Pensionerna belöpte sig till en åttondedel af delaktighetsbeloppet, således högst till 1,000 kronor och lägst till 75 kronor för ensam enka; om det tillika funnes barn, skulle pensionen höjas med 50 procent. För att åstadkomma denna pensionering blefve dock afgifterna ganska dryga. Komitéen hade nemligen uppställt för sig den grundsats, att staten icke skulle bidraga till pensionering af enkor och barn, och föreslog efter verkställda beräkningar dels en inträdesafgift till belopp af en fjerdedel af aflöningen eller delaktighetsbeloppet, således 2,000 kronor för en lön af 8,000 kronor och 150 kronor för en lön af 600 kronor, och dels en årlig afgift, hvilken ökades i

mån som tjensteinnehafvaren vid inträdet i pensionsinrättningen hunnit en högre lefnadsålder. Om han således inträdde vid 21 års ålder, behöfde han icke betala mer än 1,1 procent, men inträdde han vid 60 års ålder, finge han betala 7,9 procent om året. Dessa afgifter kunna ju icke sägas vara små, och komitén ansåg dem vara det maximum, som kunde tjenstemännen affordras, så vida åserstoden af deras aflöning skulle blifva »tillräcklig för en auständig om ock torftig bergning». När komitén sålunda uttagit det bidragsmaximum, tjenstemännen kunde betala. till enkepensioneringen, var det klart att komitén måste föreslå, att tjenstemännen skulle vara fria från afgifter för sin egen pensionering. Komitén verkställde en beräkning öfver hvilka resultat skulle uppkomma af komiténs förslag. Det skulle draga om en mycket lång tid, innan den af komitén föreslagna pensioneringen fullt trädde i kraft, därför att de embets- och tjenstemän, som fått sina fullmagter, innan den nya ordningen beslutats, och icke sedermera fått ytterligare befordran, naturligtvis egde förblifva vid sina gamla rättigheter. Minskningen i statens utgifter skulle alltså inträda småningom, i den mån allt flere och flere gingo in på de nya pensionsvilkoren. Komitén beräknade, att efter öfvergångstidens slut staten skulle göra en besparing på öfver en million kronor om året. Nu kommer statsutskottet och uppställer på grund af de här väckta motionerna såsom sitt främsta skäl för afslag å Kongl. Maj:ts proposition om den föreliggande löne-regleringen, att icke tillika ett förslag framkommit derom, att tjenstemännen skola bidraga till sin egen pensionering. Jag har försökt tänka mig in i huru det skulle te sig, om ett sådant förslag komme till stånd. Det blefve naturligtvis för de embets- och tjenstemän, som hafva att göra med utbetalningen af lönerna, ett besvär att innehålla de erforderliga afdragen och att redovisa för dem. Förmodligen skulle det bildas en särskild kassa för att förvalta dessa medel. Jag har heller icke klart för mig, huruvida statsutskottet anser, att man vid en blifvande löne-reglering skall taga i betraktande, att tjenstemännen skola bidraga icke blott till sin egen pensionering, utan äfven till pensioneringen af sina enkor och barn. Komitén har, såsom jag förut nämnt, funnit, att det bidragsmaximum, som tjenstemännen anses kunna vidkännas, i sin helhet åtgår till deras enkors och barns pensionering, och de afgifter komitén föreslagit äro, såsom kammaren behagade finna, ganska betydliga. Skola nu tjenstemännen, med de löner de hafva, ytterligare lemna, såsom motionärerna föreslagit, fem procent af dem till sin egen pensionering, då tror jag, att man går för långt.

Men så kommer frågan, huru de medel skola förvaltas, hvilka skulle afsättas till tjenstemännens egen pensionering. Det skulle naturligtvis bildas en särskild pensionskassa äfven för det ändamålet. Jag tillåter mig härvid fästa uppmärksamheten på, att vi redan hafva många pensionskassor med stora kapital och att vi hafva sparbanker och försäkringsbolag, som samla kapital, och kapitalbildningen hos alla dessa är betydlig och i ständigt växande. Det är redan mycket svårt att förränta dessa medel, och jag vill ju icke säga, att det för dessa räkning pågår en formlig jagt efter obligationer, men nog är det stundom svårt att kunna få inköpa sådana till erforderligt belopp och

*Föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
allmänna läro-
verken m. m.*

(Forts.)

Förelagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. nog får man ofta betala dem mycket dyrt. De kapital, som sålunda i allt större omfattning samlas i kassorna, undandragas näringarne. Jag tvifflar på, att det är riktigt lyckligt för vårt land att samla så stora kapital i kassor. Då jag till enskilda personer yttrat, att det är mycket svårt att få värdepapper, som kassorna kunna inköpa, har jag ofta fått det svaret: vi skola inköpa våra i utlandet varande statsobligationer, hypoteksobligationer och kommunalobligationer. Ja, det är mycket lätt sagdt, men det är icke så lätt utfördt, och jag har sjelf erfarenhet från förlidet år, då ett försök gjordes att i Hamburg uppköpa kommunalobligationer. Man inköpte ej mera än till ett belopp af omkring 70,000 kronor, innan obligationerna stego med 3 procent. Vid köp af obligationer från utlandet äro icke riksbankens sedlar, huru stor respekt man än må hafva för dem, användbara, utan man måste betala med guld eller andra varor. Hafva vi sådana att aflåta till utlandet till större belopp än införseln, kan man köpa, eljest icke. Genom hopande af allt större kapital i kassor försvårar man åtkomsten af rörelsemedel för landtbrukarne och industriidkarne. Detta är en omständighet, som jag tror tål en verklig noggrann undersökning.

För min del kan jag icke vara med om den motivering, som finnes på sid. 92 i utskottets betänkande i det stycke, som börjar med »Riksdagens båda kamrar» och slutar med »i strid med dess i frågan uttalade åsigt godkännas».

Jag anhåller om proposition på ogillande af denna motivering för den händelse utskottets förslag bifalles.

Herr Törneblad: Jag vill börja med att säga, att jag icke kommer att synnerligen mycket sysselsätta mig med den pedagogiska saken, för hvilket jag antager att kammaren torde vara mig tacksam. Men deremot skall jag upptaga till besvarande hvad den siste ärade talaren yttrade. Icke såsom om jag i allo skulle vara skiljaktig från honom, tvärtom, i åtskilliga fall öfverensstämma våra åsikter, såsom helt naturligt är, särskildt deri, att fondbildning är en betänkelig sak, och att vi icke genom fondbildning inom landet kunna utan vidare återköpa våra utländska obligationer. Båda äro axiomer, åtminstone den senare satsen. Men här är frågan: hvad har statsutskottet sagt och hvad har det icke sagt? Statsutskottet har icke gifvit anvisning på någon fondbildning, det har det icke gjort; men statsutskottet har sagt, att löne- och pensionsregleringsfrågan måste tagas i sammanhang med den skrifvelse, som Riksdagen aflåtit, och det deri uttryckta önskemålet, att lärarne måtte bidraga till sin pensionering. Nu kan väl ingen af herrarne föreställa sig, att lärarne äro så synnerligen angelägna härom. Men ett är hvad man är angelägen om, och ett annat hvad man anser sig skyldig till följd af Riksdagens uttalande. Jag ber att i förbigående få nämna, att det kan stundom vara farligt att aflåta skrifvelser — jag kommer snart tillbaka till detta.

Men denna skrifvelse är nu aflåten och det utan afseende på komiténs arbete, hvilket icke var för utskottet, åtminstone officiellt, känt — för lärarne var komiténs arbete känt — ty värr, ty en sådan misshandel, som från komiténs sida öfvergått lärareståndet, får man söka maken till: pensionerna hafva der utan vidare blifvit föreslagna

till nedsättning, en lektorspension, om jag icke misstager mig, från 3.600 kronor till 3.000 kronor. Jag är icke fullt säker på siffrorna, men det var i alla fall en mycket stark nedsättning — och hvarför? Jo, det var af det enkla skälet, att komitén icke kunnat taga hänsyn till den löne- och pensionsreglering, som väntades skola blifva, utan gått ut från de ordinarie löner, som finnas, och då kunde man naturligt nog komma till det resultatet. Men äfven detta visar faran af att man tager löne- och pensionsregleringen för sig. Det är detta, statsutskottet velat undvika, och det har redan på förmiddagen påvisats, att skulle man göra det till ett oeftersigligt vilkor, att lärarne skulle vara underkastade möjligen *blifvande* bidrag till sin pensionering, så kunde det komma att kännas ganska tungt, och löne- och pensionsregleringen skulle få ett helt annat utseende än 1878, 1882, 1887, 1890 och 1892 varit tillämnadt. Ty det skulle för en lektorslön i högsta lönegraden — så yrkas i motionen — kunna blifva ett obligatoriskt afdrag af 180 kronor om året, om jag frånräknar tjänstgöringspenningarne, hvilket jag antager att man får göra. Vid sådant förhållande är det temligen klart, att en löne- och pensionsreglering, som icke föregåtts af en undersökning, i hvad mån bidrag till pensioneringen kunna komma i fråga från tjänstemännens sida, måste blifva mer eller mindre fiktiv, då ju en blifvande undersökning kan gifva vid handen, att bidragen ställa sig allt för högt, så att det af praktiska skäl skulle befinnas bättre att bibehålla den gamla löne- och pensionsregleringen. Men någon sådan undersökning har här icke förelegat, och statsutskottet har icke sagt annat, än att statsutskottet vill hafva frågan dryftad i sammanhang med den nu föreliggande frågan om lärares ordinarie löner och pensioner. Det är alls icke tal om fondbildning. Det kan ju hända — och den ärade talaren har anfört ganska goda skäl derför — att detta visar sig omöjligt. Nå, då faller naturligtvis Riksdagens begäran. Men den faller på grund af en genomgående och bevisande motivering och icke på grund deraf, att det icke sagts ett ord derom. Det är statsutskottets ståndpunkt. Låt oss se denna fråga i ansigtet i sammanhang med löne- och pensionsregleringen, men låt oss icke taga löne- och pensionsregleringen utan sammanhang med den fråga, som Riksdagen sjelf frambesvurit, och som statsutskottet, lydigt Riksdagens skrifvelse, måste anse uppbesvuren.

Hvad senare delen af motiveringen beträffar, vill jag i korthet anmärka, att det förefaller mig, som om det icke nu vore något behof af ett uttalande om den plan, efter hvilken våra läroverk böra ordnas. Hvarför? Jo, derför att det icke nu är såsom förut fråga om någon löne- och pensionsreglering på *ordinarie* stat med klara begynnelse- och slutlöner eller om några nya terminsafgifter. Det är blott fråga om ett mindre lönetillägg på extra stat för högsta lönegraden, hvilket tillägg naturligtvis icke på allra ringaste sätt försvarar eller ens fördröjer läroverkens ifrågasatta ordnande. Men i samma stund som Riksdagen säger: vi vilja icke gå in på den här regleringen jemte terminsafgifter, utan vi vilja blott gifva ett mindre lönetillägg på extra stat, i och med detsamma har Riksdagen tydligare än någon skrifvelse kan angifva uttalat: läroverksfrågans lösning är icke före nu, utan den kommer alldeles oberoende af detta och så mycket mera oberoende, som

Föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
allmänna läro-
verken m. m.
(Forts.)

Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. förbättringen är på extra stat, så att vid frågans lösning vi icke behöfva taga hänsyn dertill. Jag tror icke, att det finnes någon af kammarens ledamöter, som ej har klart för sig, att den tillfälliga löneförbättring, som nu är tillstyrkt, icke kan hafva den verkan, att det icke skulle framkomma något förslag i afseende å läroverksfrågans slutliga lösning. Man kan ju säga, att i statsrådsprotokollet resonerats åtskilligt om läroverken, men märken väl, mina herrar, att motiveringen derstädes gäller under förutsättning att lönefrågan skulle blifva i behörig form slutligen ordnad. Nu blir lönefrågan icke slutligen ordnad, och dermed förfaller betydelsen af utskottets motivering för en undersökning och en anordning, som kan komma längre fram.

Nå, är det då någon fara att bifalla motiveringen? Jag erinrar derom, att Första Kammaren har flerfaldiga gånger, äfven i afseende å löneroglering på ordinarie stat, velat skilja de pedagogiska frågorna från statsregleringsfrågan, och denna ståndpunkt synes mig så mycket mera berättigad, som det är påtagligt, att den pedagogiska delen af frågan till följd af sakens egen natur icke kan blifva föremål för någon grundlig behandling af statsutskottet. Dels är nemligen statsutskottet icke tillsatt för detta ändamål och dels har det icke tid dertill. Också har förhållandet nu varit, att på afdelningen och i utskottets plenum den pedagogiska delen tillsammans upptagit knappt en timmes tid. Skulle nu verkligen kammaren utan vidare sluta sig till denna motivering och dermed acceptera en plan för anordnandet — åtminstone i viss mån — af den medborgerliga afslutningskursen, hvilken i allmänhet synes hafva starka sympatier för sig och det icke utan skäl? Det är ju möjligt, att denna kurs kan ordnas på mer än ett sätt, och det är därför icke alldeles nödvändigt, att latinets uppflyttas till sjette klassen. Det kan hända, att detta befinnes vara det förmånligaste, men det är alls icke säkert, och det är allra minst nödigt att åtaga sig ansvaret för en sådan plan nu, så att man binder händerna på sig själf och binder händerna på regeringen i afseende på hvad undersökningen skall omfatta. Man säger nemligen då: gör en undersökning och framlägg en plan, men kom i håg, att första villkoret är latinets uppflyttning till sjette klassen, på annat sätt får ni icke ordna den medborgerliga afslutningskursen. Det kan ju dock tänkas, att man kan finna andra vägar härför. Man har åberopat erfarenheten från statens profskola, men den erfarenheten är icke två år gammal, och latinets började före 1896 års höst der i femte klassen, som åtminstone under den senaste tiden varit tvåårig, fastän sjunde klassen var ettårig. Erfarenheten åter af den praktiska afslutningskursen derstädes är ännu icke ett år gammal. Den kan visserligen komma att visa goda resultat och lemna goda grunder att bygga på, men det är nog för tidigt att döma derom.

Hvad beträffar första klassen, erinra sig kammarens ledamöter säkert, att kammaren i allmänhet varit mycket bestämdt emot dess indragning. Nå, det kan ju mycket väl hända, att dess indragning under bättre utvecklade folkskoleförhållanden kan befinnas vara tillrädlig. Men det vet hvarken jag, ej heller herrarne. Och jag tror, att det är klokt att afhålla sig från äfven det mera försigtiga uttalande i detta ämne, som förekommer i motiveringen. Ty det skiner dock igenom, att indragningen är ett önskningsmål — ett önskningsmål, som Första Kammaren aldrig

varit med om. Det har sagts, att det skall blifva en undersökning. Men det står dock: »det skulle då visa sig, huruvida de betänkligheter, som förut framstälts mot en sådan åtgärd, skulle kvarstå eller öfverhufvud vara tillräckligt afsevärda i jemförelse med de fördelar, *Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m.* samma skulle medföra.» Ja, när man känner det försigtiga sätt, hvar på statsutskottet understundom uttrycker sig, torde man finna, att i det der uttalandet allt ligger litet mera än begäran om en undersökning. Också hafva åtskilliga af kammarens ledamöter yttrat sig deremot. (Forts.)

Hufvudsumman af mitt anförande blir således, att jag finner den ifrågasatta motiveringen, hvilken till sin valör ju är ungefär lika med en skrifvelse, icke behöflig, utan snarare skadlig: icke behöflig, därför att frågorna komma under debatt i alla fall; snarare skadlig, därför att, när frågorna komma under debatt, kammaren bör vara obunden. Vi hade nyss ett exempel, till hvilket jag lofvat att återkomma, på hvad en skrifvelse betyder: den skrifvelse, som afläts i fjor i fråga om bidrag till lärarnes pensionering. Det är den, som binder. Hade den ej aflåtits i fjor, hade hela den nu förda diskussionen om pensionering ej förekommit i denna kammare.

Med återopande af faran af skrivelser i allmänhet och af motiveringar, som tillkommit i en hastig vändning, ber jag att få instämma i herr Billings yrkande.

Herr Wennerberg: Då jag i förmiddags anmälde mig, var det därför att jag hade enda liten anmärkning att göra mot utskottet. Denna anmärkning gälde tredje punkten, angående musiklärarne. Den är emellertid nu förfallen på visst vis derigenom, att den förste talaren i denna fråga, herr Billing, yttrat, att det varit af ett slags förbiseende, som utskottet icke tydligare uttryckt, att dess mening varit, att sådana musiklärare, som vore tvungen att gifva undervisning 10 timmar i veckan, också skulle aflönas bättre än den, som undervisade sju timmar i veckan. Nog hade det varit önskligt, om utskottet sagt rent ut, att för hvarje timme öfver de sex det betalas 75 kronor. Nu står det: blott för den sjunde timmen. Vi hafva dock några läroverk, der undervisning i sång och musik meddelas mera än sju timmar i veckan. Jag medgifver, att de äro få, men rättvisa bör alltid skipas. Det är ett sådant i Stockholm, Östermalms, ett i Ystad och ett i Göteborg. Då jag likväl enskildt hörde af den nämnde talaren, att en annan statsutskottsledamot fått i uppdrag att upplysa detsamma i Andra Kam-maren, finner jag visserligen, att någon ändring af ifrågavarande punkt i utskottets hemställan ej behöfver ske. Kongl. Maj:t har ändock rätt att låta utanordna på det antydda sättet, ehuru det icke står uttryckligen skrifvet på papperet. Det var den enda lilla anmärkningen.

Hade jag blifvit uppropad på förmiddagen, hade jag nöjt mig med att säga detta. För öfrigt är jag nemligen mycket tacksam mot utskottet för utlatandet i alla dess punkter, men särskildt i en punkt, beträffande hvilken jag dock icke har lika många med mig som jag hoppas, att det skall blifva fallet för öfrigt. Det är i den första punkten, angående terminsafgifterna. Jag har alltid stått emot höga sådana; men af nitälskan för att vårt lärestånd skulle komma i bättre ekonomisk ställning, stälde jag mig år 1890 på den sidan, att

Förelagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. något mera kunde betalas, dock så att jag ville inskränka förhöjningen till de högre klasserna, emedan jag nemligen anser, att det borde ivarstå från den forna fria undervisningen i Sverige såsom ett godt och oefftergiftigt vilkor, att inga svårigheter finge göras, åtminstone ej för första inträdet i skolan. Det är nu ock genom utskottet bestämdt uttaladt, att någonting sådant ej bör komma i fråga. Och alla de försök, som hittills gjorts, hafva merendels på ett eller annat sätt strandat, icke på sjelfva detta, men på andra omständigheter. Det har gått nu så ock.

(Forts.)

Den förste talaren uppmanade kammaren att med antagande af utskottets kläm förkasta motiveringen. Det kan icke nekas, att det finnes åtskilliga skäl för ett sådant sätt att gå till väga. Vi hafva dock den lyckan i år att icke hafva motiven såsom bestämda vilkor utsatta för hvad som skall medgifvas. Och oakadt jag ogillar hvad som uttryckts genom motiveringen, får jag säga, att jag numera, efter den näst föregående talarens meddelande, ej fäster mycket afseende vid motiveringen. Han nämnde nemligen, något som är fullkomligt sant, att statsutskottet är tillsatt för ett helt annat ändamål än att göra skolschemor, att det icke har tid dertill, och att det icke heller denna gång offrat mera än en timmes tid på sin motivering. Med den förklaringen gick ett ljus upp för mig. Att det förhållit sig så, som den ärade talaren nämnde, visar också motiveringen mycket tydligt. Och den kan därför lemnas å sido.

Jag anser mig på visst vis bunden, ehuru jag visserligen icke formligen loivat den förste talaren, att helt och hållet afstå från att yttra mig om första klassen och latinets, och jag gör det gerna, emedan dessa ämnen ej höra så nära hit. Emellertid vill jag icke underlåta att, såsom bevis på huru lätt det gått till i statsutskottet under den der timmen, anföra hvad som slutligen säges i utlåtandet ganska beskedligt, men något lättsinnigt: »den af utskottet ifrågasatta organisationen medför så öfvervägande fördelar i hufvudsakliga hänseenden, att den i alla händelser bör genomföras, äfven om någon olägenhet af nyss angifna art skulle uppstå, för hvilken i sådant fall på annat sätt må rådas bot». Detta är sannerligen icke mycket att stödja sig vid. Om man ginge in på en sådan motiverings rigtighet, finge man, derest olägenheter uppstode, se till, om man kunde råda någon bot för dem. Statsutskottet har ju haft full frihet, men ingen skyldighet att yttra sig härom, men nog förefaller det mig lättsinnigt, att man sålunda utan all utredning kastat sig in på en så svår fråga, som just den pedagogiska frågan är. Må man först se, hvad som skett i andra länder! Må man ock se, om och hvilka olägenheter uppstått der och främst i våra grannländer med de anordningar, som der finnas! Om man gör det och gör det med allvar, får man se, att denna fråga sannerligen ej löses af andra än sådana, som ej blott vilja, utan ock kunna gifva goda skäl för och emot. Med de skälen må man sedan komma till Riksdagens kamrar, men att med sådana på skäl blottade påståenden och önsknningar som de nu föreliggande framkomma dit, är minst sagdt besynnerligt.

Jag skall icke något yrkande göra, sedan jag fått förklaring beträffande den tredje punkten och för öfrigt af den näst före mig gå-

ende talaren hört, huru alldeles utan pretention motiveringen framlagts af statsutskottet, utan jag ber att få förnya mitt uttalande, att jag med glädje röstar för utskottets förslag.

*Föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
allmänna läro-
verken m. m.*

Herr Boström, Filip: När jag i början af denna riksdag genomläste det i statsverkspropositionen föreliggande förslaget till löneförhöjning för elementarlärarne, kom jag genast till den slutsats, att förslaget icke skulle komma att af Riksdagen antagas i den form det förelag. Jag kom till den slutsatsen icke endast af de skäl, som statsutskottet enhälligt i början af sin motivering anført för afslag å det samma, utan jag kom dit egentligen därför, att jag, då jag under många år deltagit i behandlingen af denna fråga i statsutskottet, kommit till klarhet om, att en allmän löne reglering för elementarlärarne icke kunde komma att af Riksdagen beviljas, förrän man på samma gång beslöte sig för en omreglering af de allmänna läroverken.

(Forts.)

Jag erkänner ju nu, att det förslag, som statsutskottet här enhälligt framlagt om löneförhöjning för den högsta lönegraden inom denna lärarecorps, är mycket antagligt, och att denna löneförhöjning kommer att med tacksamhet helsas af dessa äldre lärare, är jag ju förvisad om. Men på samma gång måste man ju erkänna, att de yngre klasserna af lärare icke erhålla någon del af den löneförhöjning, som riksdag efter riksdag förklarar det vara deras rättighet att erhålla. Man hör dessa lärare i korus framkasta den frågan: huru länge skola Riksdagens kamrar behandla denna fråga, innan en uppgörelse kan träffas om en plan för undervisningen vid de allmänna läroverken, så att vi derigenom må kunna få de lönebelopp, som Riksdag efter Riksdag förklarar vara af behovet påkallade för oss? Och jag hyser för min del den uppfattning, att, om Riksdagen i år antager det föreliggande statsutskottetsförslaget, hvilket jag hoppas, det icke skall dröja länge, innan dessa yngre lärare enstämigt inkomma till Kongl. Maj:t med en sådan framställning: I hafven gifvit våra äldre kamrater en löneförhöjning, som visserligen så småningom kommer oss till del; men huru länge skolen I förhålla oss den lön, som I sjelfve hafven förklarar vara så erforderlig för oss? När jag har den uppfattningen, är ju alldeles gifvet, att jag för min del med tillfredsställelse helsar den motivering, som i statsutskottets utlåtande föreligger. Det finnes ju icke allenast bland föräldrar, utan äfven bland andra skolynglingarnes målsmän och hos lärarecorpsen en allmän uppfattning om nödvändigheten och lämpligheten af en afslutningskurs för dem, som genomgått femte klassen. Och ser man på utvecklingen af den reala linien, som är efter år ökats, finner man ju, hvilket behof som förefinnes och hvilken sträfvan som gör sig gällande att komma från latinlinien och in på den reala linien. Man vet också, och man hör oupphörligt klagomål öfver huru mogenhetsexamen fordras för tillträde till de allra mest obetydliga statstjänster. Det är ju då naturligt, att föräldrar och målsmän år efter år hoppas på att den tid snart måtte inträffa, då man kan från läroverken utrangera en stor del af dess lärjungar, som äro till fortsatta studier olämplige, och att tillfälle måtte beredas dem att, så snart de aflagt en lägre afslutningsexamen, de äfven må kunna få inträde i åtskilliga af våra embetsverk. Jag tänker

Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. nu särskildt på postverket o. s. v. För att åstadkomma en sådan avslutningskurs, kan jag icke finna något annat sätt möjligt, än att man flyttar upp latinstudiets början till nedre sjette klassen, och att man anordnar en avslutningskurs efter läroplan, så fastställd, att den kan passa för beredelse till afläggande af en sådan examen. Jag hoppas

(Forts.)

och tror, att den tid snart skall vara inne, då äfven Första Kammaren kan vara villig att gå in på ett uttalande i den riktningen.

Här förekommer i slutet af den del af motiveringen, som den ärade statsutskottsafdelningsordföranden förklarar sig vilja hafva utstruken ur densamma, en passus om indragning af första klassen. Jag har vid läroverksfrågans föregående behandling många gånger varit med om att dryfta det projektet. Och herrarne veta lika väl som jag, hvilken riktning det är, som inom Andra Kammaren drifver en sådan sats. Det är naturligtvis den, som går ut derpå, att folkskolan skall vara eu grund för elementarskolan. Första klassen förmenas då kunna vara obehöflig. För min del tror jag, i likhet med friherre von Kræmer, efter hvad han yttrade i förmiddags, att den tiden verkligen ännu inte är inne, och jag kan icke vara med om, att ett uttalande göres i den riktningen.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, tillåter jag mig, herr grefve och talman, att yrka bifall såväl till utskottets kläm som till dess motivering med borttagande af det stycke på sid. 94, som börjar med orden »En annan fråga» och slutar med »skulle medföra».

Herr von Friesen: Jag skall börja med att yttra mig om utskottets kläm, och har då det nöjet att i alla afseenden instämma med afdelingens ordförande, talaren från vestmanlandsbänken på förmiddagen. Utskottet har utan tvifvel gjort det bästa möjliga, och man kan icke göra något yrkande utöfver hvad utskottet gjort. Jag kan endast icke underlåta att i förbigående påpeka, att denna löneförhöjning ovilkorligen är såsom definitiv obillig, och att det faktum kvarstår, att en läroverksadjunkt fortfarande skall börja sin ordinarie bana med en lön af 1,500 jemte ett tillfälligt tillägg af 500 kronor, något som måste synas alldeles otillräckligt, då vi besinna, att vi dock lefva i eu tid, då t. ex. en brefbärare kommer upp till en aflöning af 1,350 kronor och man ändock med, som man förmenar, allt skäl yrkar på tillägg i brefbärarnes löner. Jag gör denna jmförelse med tanke på de studier, som lärarne få göra, innan de få sina platser. Saken kan nu icke hjälpas. Emellertid har på senare åren försports eu minskning i tilloppet till lärarebanan, hvilket i sin mån torde underhjelpa sträfvet att få bättre lönevilkor.

Jag skall i afseende på sista punkten i motiveringen, rörande första klassens indragning, ansluta mig till hvad den siste talaren uttalat. Visserligen är utskottets uttalande härutinnan synnerligen betänksamt och så beskaffadt, att den, som icke är bekant med statsutskottssvenskans egendomligheter, skulle känna sig frestad att underskrifva detsamma. Men jag säger som den siste talaren, att just deri, att uttalandet är så betydelselöst, ligger skälet att icke taga det.

Deremot kan jag icke underlåta att uppehålla mig något litet vid nästföregående stycke i motiveringen, rörande frågan om latinets upp-

flyttning till sjette klassen. Ty värr kan jag ej följa den uppmaning, *Förelägen* som utskottsafdelningsordföranden i förmiddags gaf, huru gerna jag än *löne- och pen-* eljest gör honom till viljes. Delvis kan jag det dock. Ty jag skall *sionsreglering* ej yttra mig mycket om latinets som bildningsmedel och särskildt som *för lärarne vid* bildningsmedel i skolorna. Jag skall endast säga, att jag håller på *allmänna läro-* detta bildningsmedel och anser, att det fortfarande bör bibehållas vid *verken m. m.* våra läroverk, samt alltså ingalunda instämmer med dem, som yttrat sig i annan rigtning. Men jag anser, att latinets bör uppskjutas till nedre sjette klassen. Jag gillar således den uppfattning, som utskottet i fråga derom uttalar, och ber att för ett ögonblick få framlägga mina skäl därför. Genom latinets uppskjutande från fjerde klassen, der studiet deraf nu börjar, till nedre sjette klassen skulle afsevärda olägenheter undanröjas, och följaktligen afsevärda fördelar vinnas. En olägenhet har utskottet framhållit, nemligen det val, som en lärjunge, när han kommer till fjerde klassen, måste göra, nemligen mellan latinlinien och reallinien. Det är ej småsaker, när det gäller för en 12- å 13-åring att välja, om han skall fortsätta på latinlinien eller på reallinien. Det är ett val, vid hvilket jag påstår, att det i de flesta fall är omöjligt att träffa rätt, och som synes mig kunna ega betänkliga följder, icke minst för latinstudierna. Vid det läroverk, som jag förestår, är det i denna vecka 95 ynglingar i tredje klassen, som skola bestämma sig, huruvida de vilja gå latin- eller reallinien, d. v. s. det är ju deras föräldrar eller målsmän, som ha bestämmanderätten, och jag har utsändt cirkulär till dessa med inbjudning att rådslå om valet med mig eller vederbörande klassföreståndare. De flesta af dessa ynglingar äro 12 år eller 13 år, några yngre och några äldre. Förr hette det: har gossen lüshufvad, bör han få gå latinlinien; är han dum, sätt honom på reallinien!

Det var på den tiden. Nu hafva emellertid förhållandena ändrat sig, ty studentexamen på reallinien är för närvarande lika svår som studentexamen på latinlinien. Fordringarna i matematik och fysik, jemte det att fordringarna i språk äro desamma, göra att denna examen är mycket svår. Ja, jag påstår att den, efter min mening, till och med är svårare än latinliniens.

Nu går det ofta så, att gossar sluta i femte klassen, ty föräldrarne säga, att de icke hafva råd att låta dem gå längre. Ja, då är saken lätt hjälpt. Då är det bättre att han läser engelska än latin i 2 år, ty att hafva läst latin i två år är naturligtvis för litet att kunna grundlägga någon bildning. Men om föräldrarne säga, att de vilja att gossen skall taga studentexamen, eftersom alla menniskor påstå, att det icke kan blifva någonting af ynglingar, som icke tagit studentexamen — de kunna derförutan icke komma in vid skogsinstitutet, posten eller telegrafan eller vid jernvägen — hvilken väg skall gossen i tredje klassen då välja? Då först börja svårigheterna. Man försöker att taga reda på, om han har några anlag för matematik eller icke. Det är naturligtvis svårt att säga, då man endast sysslat med bråk och något decimalbråk och börjat litet med Euclides. Har han då ett godt hufvud, så kanske han visas öfver på latinlinien. Men huru ofta händer det icke, att han då går vilse, och huru ödesdigert blir det icke, när man upp-täcker, att ett misstag blifvit begånget, ett misstag som icke kan ändras.

(Forts.)

*Förelägen-
töne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
allmänna läro-
verken m. m.* Ynglingen börjar så småningom att divergera betydligt från sina kamrater på latinlinien, emedan han är mera intresserad för matematik. Huru ofta upptäcker man icke att man visat till latinlinien gossar, hvilkas anlag icke ligga åt språkstudier, utan åt annat håll.

(Forts.)

Senast i dag kommo ett par lärjungar, som skulle taga studentexamen på latinlinien, men voro i latinet ovauligt dåliga, och anhöllo, att det skulle tillåtas dem att lösa realliniens algebraiska uppgifter. Man märkte då, att de voro framstående i matematik och alltså bort tillhöra reallinien. Sådana misstag begås oupphörligt. Derpå lider äfven latinet. Ty derigenom, att på latinlinien drivas in lärjungar, som icke borde komma in der, förqväfvos och fördröjes undervisningen i detta språk. Å andra sidan drivas in på reallinien pojkar, som visat sig icke alls kunna hålla ut med de fordringar, som förefinnas i matematik och fysik, och sålunda gå de också vilse.

Om man nu vill uppflytta latinet till sjette klassen, så är dermed ganska väsentligt vunnet. Man har vunnit två år, och två år i en människas lif är ganska mycket, i synnerhet om de ligga mellan trettonde och femtonde året; jag tror därför, att valet då skulle blifva betydligt lättare. Då har man haft tillfälle att lära känna lärjungens anlag i 5 år i stället för i 3, hvilket ju alltid är nära dubbelt så länge. Genom detta vore sålunda en vigtig olägenhet afhjelpat. Detta är ett skäl.

Ett annat skäl, som jag i förbigående vill nämna, är det, att nu brytes klassen sönder vid öfvergången till fjerde klassen. I klasserna 1, 2 och 3 arbeta eleverna under samma lärare och antagligen goda lärare, men i tredje klassen splittras de. En del gå till reallinien och en annan del till latinlinien. De få nu nya lärare, och nya förhållanden inträda. I denna ålder är detta icke lämpligt. Det är bättre, ju senare brytningen sker. Nu rifver man sönder tredje klassen i spillror, och sedan skola dessa spillror hopfogas till en ny byggnad. Allt detta drager sin tid. Vi veta också, att i fjerde klassen visar sig ofta ett stillastående, ja, ett tillbakagående. Det var det andra skälet.

Vidare är det ett önskemål, att vi skulle få en avslutningsklass, som ansågs kunna läggas jemnlöpande med sjette nedre. Uppskötes latinet till nedre sjette klassen, skulle lärjungarne arbeta gemensamt till och med femte klassen och först vid dess slut behöfva välja mellan latinlinien, reallinien och avslutningsklassen. Bibehållas åter nuvarande förhållanden, skulle detta val i sjelfva verket behöfva ske redan vid tredje klassens slut. Ätminstone skulle de, som der valt latinlinien, icke hafva några utsigter att kunna komma in i avslutningsklassen, enär den der inträdande ju måste hafva läst 2 år engelska. Hade man åter en mellanskola eller en gemensam linie, som kunde ordnas för allmän medborgerlig bildning, efter hvilken man nu sträfvar i vårt land, då vore det lätt för föräldrar och målsmän att, i samråd med lärarne, afgöra hvilken bana dessa 14—15-åringar borde välja. Sålunda komme detta önskemål att vinnas, om latinet blefve uppflyttadt i sjette klassen.

Men, frågar någon, huru går det då med latinet? Jag har redan visat, att genom det bättre urval, som skulle göras, latinet komme i en bättre ställning i nedre sjette än nu i fjerde klassen. Nu lider latinet mycket af den ballast, som det får genom det misslyckade valet

efter tredje klassens afslutning. Hvarje lärare vet, hvad denna ballast betyder med hänsyn till framfarten i undervisningen.

Undervisningen meddelas — jag måste för ett ögonblick inlåta mig på den pedagogiska sidan af saken — i allmänhet åt 20 à 30 lärjungar i hvarje klass. Det är ju alltid så, att en del af dem äro dugtiga och en del svagare; de förra få då dragas med denna ballast, enär en samvetsgrann och skicklig lärare måste egna sin mesta tid och kraft åt att söka bibringa dessa svagare nödtorftiga approbaturskunskaper. Om åter det blefve en praktisk afslutning, med kompetens för vissa lefnadsbanor, om realister och latinare finge göra sitt val vid afslutningen af femte klassen, då skulle latinlinien blifva mycket bättre befolkad än nu och den skulle väljas af lärjungar, som vore därför bättre kvalificerade än nu. Min öfvertygelse är, att latinet härigenom icke skulle lida något, eller åtminstone icke synnerligen mycket, kanske skulle det till och med vinna derpå. Det är svårt att döma i detta fall, ty man har ju icke försökt någonting, och försök äro nödvändiga. I våra flickskolor, som dimmittera till mogenhetsexamen, läses icke mera än i 4 år latin. Jag har dock icke hört, att flickornas mogenhets-examen är sämre än andra lärjungars. Det är nemligen så, att om ett bättre urval göres vid sjette klassen, skulle latinet studeras bättre. Då skulle de läsa latin, som ville göra det, och icke de, som voro tvungna och på hvilka kan tillämpas

»Grammatica latina

lär pojkarne att grina.»

Detta är ytterligare ett skäl, hvarför jag är af den åsigt, att latinet bör uppskjutas till sjette klassen.

Men, svarar man mig, detta må nu allt vara godt och väl, och det kan man, under vissa förhållanden, möjligen vara med om. Men, hvarför göra ett uttalande i denna riktning just nu? Hvarför skall man binda sig genom ett sådant uttalande? Det är väl icke lämpligt, att kammaren gör ett sådant uttalande för närvarande?

Mina herrar! Detta gäller en stor princip-fråga. Det gäller ingalunda anordnandet af ett skolschema. Kammaren har icke förbundit sig till något genom detta uttalande. Kammaren har endast uttalat såsom sin åsigt, att den anser, att latinet bör uppskjutas. Hvilken inverkan kan då detta hafva? Jo, den inverkan, att försök göres att på denna principiella grundval utarbete en skolorganisation. Ett sådant försök är hittills icke gjordt i Sverige. De enda försök, som äro gjorda, äro utarbetade på den grundvalen, att latinet skulle börja i fjerde klassen. Detta kammarens uttalande skulle således medföra ett sådant försök, men kammaren har dermed icke bundit sig vid någon särskild organisation. Den har ingalunda, à tout prix, förklarat, att den vill taga en viss organisation. Den uttalar, som sagdt, endast som sin åsigt, att latinet bör uppskjutas. Det kan då hända, att Kongl. Maj:t vill göra en undersökning med anledning af Riksdagens uttalande, och kanske Kongl. Maj:t sedan svarar, att det går icke; då får ju kammaren vidare yttra sig om saken.

Utän ett sådant principuttalande torde näppeligen ett sådant försök komma till stånd, ja, det finnes då ingen anledning till att det skall komma till stånd — åtminstone icke på mycket länge.

Föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
allmänna läro-
verken m. m.

(Forts.)

*Förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
allmänna läro-
verken m. m.*

Det finnes andra, som äro af en annan åsigt än jag. De tycka, att det gör detsamma, man kan ju dröja ännu med denna sak. Men det kan dock icke sägas, att denna fråga är outredd. Det är en fråga, som under 25 år debatterats i vårt land i broschyrer och i tidningar, i Riksdagens utskott och kamrar, och öfver allt har en opinion bildat sig, icke blott en allmän opinion, som ofta nog följer vindkastet för dagen, utan en verklig mening bland de bildade klasserna. Det kan då icke finnas olämpligt, att svenska folkets representanter, om de hysa någon mening i denna fråga, göra sig till tolk för densamma. Derigenom hafva de gifvit till känna sin uppfattning af frågan. Att det sker i detta sammanhang, förefaller mig helt naturligt, då skolfrågan nu har kommit på tal. Det vore dessutom, enligt mitt förmenande, synnerligen nyttigt att få veta, hvilken mening som förefinnes inom representationen. Jag upprepar ännu en gång, att dermed har Riksdagen icke förbundit sig till någon viss skolorganisation eller något visst schema, utan endast begärt, att en undersökning skall verkställas på den basis, att latinets uppskjutes till nedre sjetten. Vi hafva försökt så mycket annat, vi hafva försökt med praktiska linier och att skilja på latiu- och reallinien, vore det icke nu skäl att göra ett försök äfven i detta afseende?

(Forts.)

Jag ber alltså att få yrka bifall till denna punkt med den af utskottet föreslagna motivering.

Herr Anderson, Albert: Jag har endast några få ord att säga med anledning af hvad min ärade vän på stockholmsbanken yttrade. Så vidt jag icke missförstod honom, ansåg han motiveringen i denna punkt icke vara af någon synnerlig betydelse, men utskottet har här helt kategoriskt uttalat sig för att tjänstemännen sjelfva skulle bidraga till sin pensionering. Jag har en temligen lång erfarenhet om den vikt man gifster vid motiveringen i Riksdagens skrivelser, och vi hörde i förmiddags framhållas, huru viktig ett utskotts motivering är, då den godkännts af Riksdagen och i dess skrivelse kommer till Kongl. Maj:t. Jag kan därför icke frångå mitt yrkande på ogillande af denna punkt i motiveringen. I öfrigt kommer jag att rösta för utskottets förslag.

Herr Tamm: Efter det anförande, som vi nyss hört af herr von Friesen, skulle jag kunna underlåta att yttra mig, då han i hufvudpunkterna uttalat mina åsikter, och jag delar den mening, som vunnit sitt uttryck i utskottets förslag. Jag ber emellertid att få afgifva några förklaringar i detta fall.

Jag delar helt och hållet den åsigt, att dessa frågor måste samtidigt af Riksdagen behandlas. Tro herrarne verkligen, att, om man vill åstadkomma någon fasthet i de ordinarie lärarnes ställning och om man vill komma till någon bestämd skolorganisation, man kan undgå att behandla dessa tre frågor: pensionsfrågan, latinets ställning inom skolan och första klassens indragning? Jag är alldeles öfvertygad om att, man må hafva hvilken åsigt som helst, de måste komma att behandlas. Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att det ligger något oegentligt derutinnan, att ett uttalande sker framför allt i denna kärnpunkt. Denna kärnpunkt är för mig, att det bildas en

underskola upp till 6:e klassen, och detta därför — utan att ingå i *Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m.* några pedagogiska spörsmål — att jag anser, att icke den halfbildning, som nu meddelas i skolorna, är till stort gagn för dem, som nu gå i dessa skolor. Det är då vida bättre för den, som vill gå in på den lärda banan, att först gå igenom en afslutningsskola och sedan gå in på gymnasium. (Forts.)

Vidare anser jag ingalunda, att vi i detta fall böra gifva efter för någon Andra Kammarens mening, utan instämma med herr von Friesen i hans uttalande.

Så vidt jag vet, har mer och mer den åsigt verkligen bredt ut sig, att en organisation af läroverken i denna riktning ovilkorligen måste ega rum. Det är detta skäl, som ställt mig på deras ståndpunkt, som uttala sig för åstadkommande af en underskola till 6:e klassen.

Jag har äfven varit en varm anhängare af latinets. Biskop Billing har dock betagit mig min sista illusion och mitt intresse i det fallet, då han här om dagen gaf mig sin skarpa lektion och påstod, att jag såsom pojke var oduglig i att tala latin. Men det må nu vara dermed huru som helst. I alla händelser kan jag icke se, att det skulle vara möjligt att genomföra organisationen utan latinets flyttande. För några år sedan hägrade för mig den tanke, att man skulle, åtminstone inom hvarje stift, hafva en skola, der latinets fick läsas ifrån början. Af alla dem, med hvilka jag derom talat, förklarades genast, att mellan de olika städerna skulle uppstå så häftiga strider om rätten att få detta läroverk, att det vore omöjligt att reformen af läroverken skulle kunna genomföras på den vägen. Sedermera har opinionen otvetydigt mer och mer gått i den riktning, att latinets bör uppskjutas, och jag instämmer i detta af nödtvång därför, att jag icke ser någon annan väg möjlig och därför att jag har ett varmt intresse för en allmän medborgerlig skola med afslutning i 6:e klassen.

Med afseende på pensionsfrågan får jag säga, att då den kommer före, är det möjligt, att jag delar de åsikter jag nu hyser, nemligen att det bästa vore, att tjenstemännen under sin lifstid finge sådana aflönningar, att de räckte till afsättning för pensionerna, och att staten befriades från enkepensionerna. Jag säger dock att, trots detta, denna fråga måste komma under behandling, om man vill komma med denna läroverksorganisation. Något annat är här icke antydt, än att man önskar, att detta skall tagas i betänkande. Tror någon af eder, mina herrar, att, om detta utskottets förslag går igenom i Riksdagen, det kommer att minska aflönningarna genom afdrag till pensionen? Nej, då få lönerna ökas med detta afdrag, och då har det icke skett orätt för någon.

Sedan återstår den sista meningen i utskottets betänkande, att vid denna skolorganisation bör tagas i öfvervägande 1:a klassens indragning. Min ståndpunkt i denna fråga är, att en sådan indragning icke innebure något lyckligt steg, och att dermed folkskolan skulle förstöras, åtminstone att risken, att så skulle blifva fallet, vore stor.

Jag skulle därför kunna instämma med dem, hvilka önska utsluta denna mening, men å andra sidan är jag absolut säker på att, om icke denna fråga utredes af Kongl. Maj:t, om Kongl. Maj:t icke lägger fram ett fullständigt organisationsförslag, så blir svaret ifrån

Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. medkammaren: men denna fråga är icke framlagd, vi äro icke i tillfälle att yttra oss om den.

Min öfvertygelse är således, att dessa tre frågor måste läggas fram vid förslaget om en läroverksorganisation. Varm vän, som jag är, af en bottenskola till 6:e klassen, finner jag icke något hinder för att instämma i statsutskottets hela motivering, och anhåller jag därför om bifall till statsutskottets betänkande, sådant det här föreligger.

(Forts.)

Herr Alin: Denna fråga är utan tvifvel en af de för vårt folks framtid viktigaste frågor, som kunna af Riksdagen behandlas, icke blott såsom den viktigaste bland de 107 frågorna, som förekomma på utlåtandet rörande 8:e hufvudtiteln, utan såsom en af de betydelsefullaste bland alla de frågor, som vid en riksdag kunna förekomma. Jag ber därför, ehuru jag i dag haft ordet mer än en gång, att få besvära kammaren med några ord äfven i denna fråga.

Till en början ber jag få säga, att det är med en synnerlig vedervilja jag sett försöken att sammanbinda frågan om lärarnes löne reglering med frågan om skolornas omorganisation. Jag förstår mycket väl anledningen till att försök i detta afseende hafva gjorts och att de vunnit tillslutning af dem, som velat gifva skolorganisationen en utveckling i en riktning, som man har ansett vara den, hvilken den moderna tidens kraf skulle fordra. Men huru fast man må vara öfvertygad om dessa åsigtens rättighet, så kan det dock icke vara rätt att söka bilda, främja och stärka en opinion för dessa idéer på den väg, att man genom lönefrågan söker liksom tvinga elementarlärarne in på en åsigt, som de, oberörda af en dylik fråga, möjligen, kanske troligen eller säkerligen icke skulle komma in på. Jag vill nu icke säga, att Riksdagen, då den genom sina beslut bundit i hop dessa saker, tänkt på den konsekvens, som jag nu nämnt. Men denna konsekvens kan gifvetvis följa af ett sådant sätt att gå till väga, som att binda tillsammans dessa båda saker, som dock — hvilket i departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet på det mest otvetydiga sätt ådagalägges — icke höra tillsammans.

Jag ber derefter att få yttra några ord med afseende på hvad statsutskottet här har anført i sin motivering. Jag skall dock, i likhet med den ärade ordföranden på andra utgiftsafdelningen, icke gå in på frågan om skolorganisationen, huru denna bör lösas, hvilken plats latinet bör intaga m. m. Jag skall således icke uttala mig om de mer eller mindre intressanta yttranden i detta ämne, som här blifvit fälda, senast af den siste talaren på stockholmsbänken. Det kan ju vara möjligt, att hvad han yttrade har sin befogenhet. Det kan också vara lika möjligt, att fackmän, som se saken ur en annan synpunkt, kunnat framställa saken ur denna synpunkt lika tilltalande som han ur sin. Jag vill, som sagdt, icke gå in på denna sak. Jag tänker egentligen på hvilken befogenhet statsutskottet har haft att komma med det nu ifrågakvarande uttalandet.

Jag ber att få framhålla, att här föreligger icke någon proposition i fråga om läroverkens omorganisation. Här föreligger icke ens någon motion i den saken. Utskottet har således icke varit berättigadt att framställa något förslag till en ändrad skolorganisation. Här före-

ligger endast förslag till ändring i lärarnes löner — icke till någon skolorganisation. Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m.

Nu säger man deremot, att här är icke något förslag, här är endast ett yttrande i statsutskottets motivering. Utskottet må väl hafva rätt att yttra sin mening, och kammaren har ju också rätt att yttra sin. Ja, vore det blott fråga om att statsutskottet endast skulle yttra hvad statsutskottet möjligen kan tänka eller tycka i frågan, eller att kammaren skulle för sin del säga hvad kammarens majoritet kan tycka eller tänka, utan att det skulle inverka på Riksdagens beslut, ja, då skulle jag icke säga någonting af hvad jag nu ämnar anföra emot hvad i frågan här yttrats eller hvad statsutskottet här har föreslagit. Men det är så långt ifrån att hvad statsutskottet yttrat har betydelse endast såsom statsutskottets tanke och tycke i fråga om läroverksorganisationen eller att kammarens beslut skulle hafva betydelsen af endast ett privat uttryck af kammarens mening i denna sak, det är så långt derifrån, säger jag, att om kammaren skulle besluta i enlighet med utskottets förslag och medkammaren skulle fatta samma beslut, så vore detta *Riksdagens* beslut.

Vi veta väl, att Riksdagens skrivelser såsom svar å kongl. propositioner bruka formuleras med utskottets motivering. Det är vanligen blott ordet »utskottet» som utbytes mot »Riksdagen». Antager nu kammaren hvad utskottet föreslagit, så skulle det t. ex. komma att heta i Riksdagens skrivelse: »Ehuru Riksdagen sålunda redan af nu anförda skäl icke ansett sig kunna förorda bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställningar, har Riksdagen dock, då i statsrådsprotokollet den meningen synes förfäktas, att de kraf på en tidsenlig förändring af de allmänna läroverkens organisation, hvilka under de två senaste årtiondena städe framhållits i sammanhang med frågan om lönereglering för lärarne vid nämnda läroverk, skulle genom redan vidtagna förändringar i undervisningsplan och anordningar i öfrigt blifvit, så långt för närvarande lämpligen kan ske, tillgodosedda, icke velat underlåta att uttala sin i detta hänseende skiljaktiga uppfattning» o. s. v. Och vidare skulle det komma att heta: »Riksdagen håller före, att den af Riksdagen ifrågasatta organisationen medför så öfvervägande fördelar i hufvudsakliga hänseenden, att den i alla händelser bör genomföras, äfven om någon olägenhet af nyss angifna art skulle uppstå, för hvilken i sådant fall på annat sätt må räddas bot. Riksdagen får därför uttala den uppfattningen, att en förändrad undervisningsplan för de allmänna läroverken bör utarbetas på grundvalen af latinets uppflyttande till nedre sjetten klassen och hela nederskolans enhetliga organisation såsom förberedande för en vid konfirmationsåldern afslutad allmänbildande skolkurs».

Nu är det visserligen sant, att denna organisation tillhör enligt grundlagen Kongl. Maj:t att bestämma. Men det torde jag icke behöfva säga för någon ledamot af Riksdagen, att kommer en Riksdagens skrivelse af detta innehåll till Kongl. Maj:t, så är skolfrågan *afgjord*, och *afgjord* genom att ett dylikt uttalande blifvit instuckat i en motivering af utskottet. Denna samma sak, som utskottet söker få genomförd, den har utskottet sökt att få genomförd äfven 1890 och 1892. Begångerna afvisades förslaget derom af Första Kammaren. Då upp-

Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. ställdes saken som villkor, men villkoret förkastades. Nu har man valt en annan väg, nu har man sökt genomföra saken på motiveringens väg. Denna är fullkomligt lika effektiv. Jag kan icke tro, att kammaren skall på den vägen gå till samma mål, hvartill kammaren förut nekade att gå. Jag vill icke säga, att kammaren genom bifall till det

(Forts.)

förslag, som af herr Billing i dag framstälts, skulle förklara sig underkänna de åsikter, statsutskottet framställt. Jag säger att, om man instämmer i herr Billings förslag och besluter stryka denna sida i utskottets utlåtande, så har man hvarken gillat eller ogillat detta uttalande, men man har sagt det, att man icke genom att taga in det i beslutet och följaktligen också i skrifvelsen, vill nu godkänna hvad som i utlåtandet är uttaladt. Och huru skulle det verkligen kunna godkännas med bibehållande af kammarens värdighet? Hvad som ligger i detta är ju skolfrågans organisation i dess helhet. Skall denna fråga afgöras af Riksdagen, bör den afgöras för sig sjelf och enligt den utredning, som efter Riksdagens uppdrag utarbetats af dem, som dertill utsetts. Statsutskottet har icke haft detta uppdrag, statsutskottet har haft att behandla lönefrågan, men något uppdrag i afseende å skolorganisationen har utskottet icke haft. Man har talat om att skolorganisationsfrågan vore en gammal fråga, den hade behandlats i 25 år och man hade haft komitéutredningar, kongl. propositioner, statsutskottsutlåtanden m. m. Den borde då, säger man, icke anses såsom en ny fråga, som kammaren icke skulle vara färdig att nu afgöra. Jag ber då att få säga: kan någon af herrarne med handen på hjertat svara att han, med tanke på dessa 25 års utredning i komitébetänkanden, propositioner och utskottsutlåtanden, är färdig att nu för svenska folket afgöra, huru denna för dess framtid magtpåliggande fråga skall lösas? Jag tror icke att det är mängen i kammaren, som på den frågan skall kunna svara ja. Men är det så, så bör man heller icke taga på sig ansvaret att genom bifall till detta utlåtande afgöra denna fråga, så mycket mindre som här icke föreligger någon omständighet, som påkallar någon särskild skyndsamhet. Det är så mycket mer orätt att nu fatta ett afgörande beslut, som hvad utskottet föreslagit är långt ifrån den enda väg, hvarpå man kan gå. Här har en talare på stockholmsbänken talat om att frågan om att skilja real- och latinläroverken varit å bane, men icke kunnat tränga sig fram. Jag ber att få fråga: När framställdes till kamrarna förslag om att ordna skolorganisationen på det sättet att real- och latinläroverken skulle vara skilda? När har Riksdagen haft att öfverväga eller afgöra denna fråga? -- Det kan ju också vara en väg att gå och visserligen icke en af de minst tankvärda och som man icke i en hastig vändning bör kasta bort genom att bifalla en sådan motivering som den föreslagna.

Jag skall dock icke gå in på realiteten, jag skall nöja mig med hvad jag nu yttrat, då jag anser att deri ligger fullgiltiga skäl för min anhållan att få instämma i det yrkande, som herr Billing på förmiddagen framställt.

Herr Sandberg: Det förvånade mig i hög grad, då den förste talaren i dag på förmiddagen uttalade sin tacksamhet till statsutskottet för hvad det i denna punkt hemställt. Hvad är det då som föreslagits?

Jo, en löneförbättring af 250 kronor åt de lärare, som redan inträdt i den högsta lönegraden. Det är som att kasta »ett ben med föga kött på» åt den under så många år med ekonomiska svårigheter kämpande lärarecorpsen. Det är snart 20 år sedan Riksdagen förklarade, att den då föreslagna löneregleringen, som upptog enahanda aflöningsbelopp, som nu af Kongl. Maj:t begärts, vore fotad på billiga och rättvisa grunder. Det oaktadt har icke någon löneroglering kommit till stånd. Nu har man sammankopplat med lönerogleringsfrågan frågan om latinets uppskjutande till 6:te klassen. Och man har vidare dermed ställt i samband frågan, huruvida lärarne skulle bidra till sin egen pensionering. Slutligen har man äfven med lönerogleringsfrågan förenat frågan om första klassens indragning. Alla dessa frågor, som man framställt sasom skäl emot en redan af Riksdagen flere gånger sasom billig och rättvis erkänd löneroglering för vår lärarecorps, hafva sannerligen icke varit annat än de obotfärdiges förhinder. Det hade verkligen varit bättre för våra lärare, om statsutskottet föreslagit en indragning af den lägsta lönegraden. De, som nu skulle få ett litet understöd, äro de, som bäst kunna undvara detsamma. Att emellertid nu framkomma med ändringsförslag i afseende å hvad statsutskottet hemställt, tjenar ingenting till, särskildt som statsutskottets förslag antagligen grundar sig på det numera långt utsträckta kompromissandet i utskottet.

Jag förenar mig med dem, som yrka bifall till utskottets förslag med ogillande af motiveringen, i enlighet med herr Billings yrkande.

Herr Törneblad: Jag hade icke tänkt taga till ordet andra gången i denna fråga, men jag har uppkallats dertill af två talare.

Den ene vidrörde änyo frågan om pensioneringen och förklarade att af mitt förra yttrande skulle framgå, att jag skulle anse, att hvad statsutskottet härutinnan anfört icke skulle ega någon egentlig betydelse. Jag vädjar till kammarens ledamöter, om något sådant kunde framgå af mitt förra yttrande. Tvärtom tror jag att jag tillerkände den högsta betydelse åt det, visserligen med beklagande, men med fullt konstaterande att det var ett Riksdagens uttalande, för hvilket statsutskottet måste böja sig, antingen det ville eller icke. Och just därför att jag har en sådan aktning för Riksdagens uttalanden, är det, som jag icke vill med min röst bidra till det uttalande, hvilket här är i fråga i afseende å motiveringen i öfrigt. Icke en utan många gånger har jag tillåtit mig varna kammaren för att aflåta skrivelser obetänksamt, ty dessa skrivelser komma tillbaka och skola då afgöras. Då är kammaren på visst sätt bunden. Det är visserligen sant, att kammaren kan förkasta hvad som i skrifvelsen begärts; men, om detta skulle bidra till att öka Riksdagens värdighet eller göra riksdagsarbetet mera fruktbarande, lemna jag åt herrarne sjelfve att afgöra.

Det har blifvit sagdt, att man med hvad som i motiveringen framstälts sasom det rätta och rigtiga blott skulle göra ett försök. Vore det så, då vore ingenting lättare än att gå in på denna motivering. Men det är icke ett försök utan en bestämd grundplan för hela vårt undervisningsväsende, som ifrågasattes, och en sådan lagd icke efter

Förelagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
allmänna läro-
verken m. m.
(Forts.)

Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. undersökningen, utan före densamma. Jag har hittills försökt undvika att komma in på den pedagogiska delen af frågan. Jag skall icke göra det nu heller, utan vill blott fästa uppmärksamheten derpå, att om kammaren antager denna motivering, så gör kammaren det sannolikt på grund af de pedagogiska detaljanordningar, som en talare på stockholmsbänken framstälde såsom lämpliga, för att icke säga idealiska.

(Forts.)

Det är den sålunda framkastade planen, som skulle bestämma kammaren att gå med på motiveringen. Jag delar med talaren många åsikter i pedagogiska ämnen och i visst fall gillar jag äfven hvad han sagt här i dag. Jag delar hans uppfattning derom, att latinfrågan måste bedömas icke efter den större eller mindre vänligheten för latinnet, utan efter helt andra grunder och andra principer. Om det i våra dagar nästan har blifvit ett brott att yrka på latinundervisning, så tror jag dock icke att det skrik, som upphäfves, skall skrämma en själfständig person från att uttala hvad han anser vara för staten och för läroverken bäst och gagneligast. Men planen att uppflytta latinnet löser icke i och för sig skolfrågan, ty latinundervisningen är den ena sidan af den högre bildningen och realundervisningen, sådan den nu är ordnad, är den andra sidan deraf, och hvad man särskildt framhållit såsom angegeläget är att få en medborgerlig avslutningskurs. En sådan avslutningskurs är lika vigtig hvad angår dess ställning till reallinien som beträffande förhållandet till latinlinien. Och hvem har bevisat att 4:de och 5:te klassernas anordning med afseende särskildt å den medborgerliga avslutningskursen icke skulle kunna i lika hög grad skada reallinien, den *högre* matematiskt-naturvetenskapliga bildningen, som latinlinien? Denna fråga har ännu icke varit pröfvad, men den förtjenar dock att tagas i betraktande. Det är naturligtvis bättre att göra undersökningen först och fastställa grunden sedan, än att först fastställa grunden för undersökningen och dermed sedermera endast låta undersökningen afse detaljplan för de blifvande anordningarna. Med fasthållande af denna åsigt, tror jag icke det vara farligt att utesluta hvad utskottet här yttrat i motiveringen. Jag vill visst icke ogilla det eller förkasta det. Det kan hända, att hvad som står i motiveringen, särskildt beträffande latinets uppskjutande till sjetten klassen, vid blifvande pröfning i kammaren skall befinnas riktigt, och att både jag och andra föranledas att gå in på ändringen, men jag vill nu icke binda mig vid det ena eller vid det andra. Och nog veta kammarens ledamöter alldeles bestämdt, att, äfven om motiveringen uteslutes, frågan kommer i hela dess vidd åter med alla de synpunkter, som gjort sig gällande i utskottet och i Riksdagens kamrar. Ingen tror, att skolfrågan är afgjord med den nu ifrågasatta förhöjningen i lönestaten. Den regering, som icke, då frågan i hela sin vidd framlägges till pröfning, tagit hänsyn till hvad som blifvit yttradt af eller mera bestämdt framhållet i Riksdagen, kan icke hafva förhoppning att genomföra skolfrågan. Vid afgörandet af denna skall man nog taga hänsyn äfven till hvad som nu föreslagits i motiveringen. Det skall nemligen då prövas och vägas på vägskålen för att visshet må vinnas, om det befinnes för lätt eller icke. För min del skulle jag icke hafva något emot ett uttalande i det syftet, att Riksdagen anholder att organisationsfrågan framlägges, innan något definitivt löne-

regleringsförslag framställdes, men jag vill icke göra något yrkande derom, utan vidhåller mitt förra yrkande.

Föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
allmänna läro-
verken m. m.

(Forts.)

Herr Cederberg: I formelt hänseende öfverensstämmer min ställning i denna fråga ungefärligen med den, som intogs af den förste talaren i dag på förmiddagen och som sedermera är närmare utvecklad af herr Alin, dock icke alldeles fullständigt. Enligt mitt förmenande föreligger verkligen något sammanhang mellan frågan om löneförhöjning för lärarne och undervisningsfrågan. Man har nemligen enligt min åsigt svårt att antaga lärare och för dem bestämma lönevilkoren utan att man vet *vilken* undervisning dessa lärare skola lemna och *huru* den skall lemnas. Men denna fråga — och nu närmar jag mig åter dessa herrar — föreligger icke nu. Den har icke gjorts till föremål för pröfning i detta speciella fall. När därför den fråga, som nu föreligger, kommer till afgörande, så sluter jag mig således till det yrkande, som framstälts af herr Billing. Då jag likväl icke är alldeles säker på att denna mening skall segra, så har jag ansett mig böra fästa uppmärksamhet på en sak, som här i afton icke blifvit berörd.

Här har talats om ett främmande språk, latinet. I sak sluter jag mig till det yttrande, statsutskottet i sin motivering afgifvit, det är endast i formelt afseende jag tagit distans från statsutskottets uttalande.

Men det finnes verkligen ett annat språk, som det enligt mitt förmenande ligger synnerlig vikt uppå vid undervisningen i detta land, det är det *svenska* språket.

Lärare, läroboksförfattare, literatörer, tidningsskrifvare m. fl. hafva år efter år arbetat på — jag ber om ursäkt för det starka uttrycket — att *förstöra* det svenska språket, och det har nu gått så långt, det svenska språket har nu kommit i ett sådant tillstånd, att lärarne anse det omöjligt att bibringa de svenska pojkarne undervisning i detta språk och därför begärte eftergifter i detta hänseende.

Det har gått så långt att de, som gå i spetsen, då det gäller att försvara Sveriges sjelfständighet, sätta sitt namn främst på listor, i hvilka det gäller att gifva efter i försvaret af det svenska språket. Må man, när en gång undervisningsfrågan kommer till afgörande, icke glömma det svenska språket! Det är endast härför jag ansett mig böra taga till ordet i qväll.

Herr Nyström, Carl: Jag är i hufvudsak förekommen af herr Alin och jag kan därför fatta mig kort. Jag har ingen anledning att inluta mig på frågan om latinets uppflyttande eller kvarhållande på den plats det för närvarande intager. Det är en sak, som icke nu föreligger. För mig ligger situationens egendomlighet deri, att man begär att Första Kammaren utan någon föregående proposition eller motion, utan någon för detta ärende särskildt afsedd beredning, ja, utan någon som helst beredning, skall nu i qväll utan vidare afgöra frågan om de svenska läroverkens framtid. Detta är dock, synes det mig, att begära något för mycket. Herr von Friesen har sagt, att det här icke gäller någon organisation af läroverken, och att det endast gäller grundplanen för denna organisation. Ja, mine herrar, det är vackert så.

Förelagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. Grundvalen är väl dock hufvudsaken. Med accepterande af herr von Friesens terminologi skall man alltså fatta afgörande beslut om denna grundval under följande förhållanden. Statsutskottet, valdt för ett annat ändamål, är beredningen; statsutskottet har på denna fråga — läroverkens framtid — enligt hvad vi nyss hört, använt en timme; resultatet är en motivering, hvilken verkar som en Riksdagens skriftelse och afgör läroverkens framtid. Är Första Kammaren beredd att efter en sådan förberedelse afgöra frågan? Är den färdig att låta ett sådant storverk torna upp sig på basen af några rader i en motivering rörande en anslagsfråga? Det är en högst egendomlig situation.

Rättare vore att Första Kammaren förbehölle sig en särskild framställning i detta viktiga ämne. En lösning af en så stor och viktig fråga låter ej lämpligen improvisera sig.

Herr Säve: Det är med mycken tveksamhet jag tagit mig friheten begära ordet i en fråga, som rörer aflöningen för lärarne, en corps, till hvilken jag sjelf hör. Men jag har icke heller begärt ordet för att uttala mig i lönefrågan, utan för att yttra mig om motiveringen. Men då jag nu har ordet, kan jag icke underlåta att be att få till statsutskottets ärade ledamöter framföra min vördsamma tacksigelse för den välvilja, som de lagt i dagen, derigenom att de hafva sökt att höja de äldre elementarlärarnes löneförmåner. Det är dock ledsamt, att deras välvilja icke på grund af för handen varande omständigheter kunnat sträcka sig till lärarne i de lägre graderna.

Det blir för dessa lärare tungt att erfara resultatet af statsutskottets pröfning. De hade dock haft en väl grundad förhoppning, att den svenska Riksdagen nu skulle bereda dem någon löneförhöjning. De veta bättre än utskottet, huru tungt lärarnes yrke är, huru väl lärarne behöfva besitta en viss sinnets spänstighet och huru svårt det är att bibehålla denna spänstighet under trycket af ekonomiska bekymmer. Men jag skall icke vidare beröra lönefrågan.

Det är bra hårdt för oss elementarlärare att se, att undervisningsfrågor, som så djupt beröra läroverkens organisation som de i motiveringen föreliggande, skola afgöras efter en behandling så knapphändig som den man nu haft tillfälle att egna dem i statsutskottet. Hvarken jag eller någon annan betviflar statsutskottets kompetens att kunna bedöma dem, men hvad jag betviflar är statsutskottets kompetens att med den knappa tid statsutskottet derät egnat gifva utlåtande öfver dem. Under den ringa tid statsutskottet haft till sitt förfogande har det haft att afgifva ett betänkade på 108 punkter endast beträffande åttonde hufvudtiteln. Huru man då skall kunna tilltro statsutskottet förmåga att kunna egna erforderlig tid åt frågor, som så djupt ingripa i de allmänna läroverkens organisation som de i motiveringen afhandlade, det är för mig ofattligt. Derfor är jag öfvertygad, att de talare, som framhållit, att statsutskottets motivering icke skulle hafva berört läroverkens organisation, hafva fullkomligt rätt.

Jag skall icke alls beröra latinfrågan, som i motiveringen här särskildt framhållits, och skall jag alltså icke heller uttala min ståndpunkt i densamma. Men hvad jag ber att få begagna tillfället att framhålla, det är, att Första Kammaren noga bör taga i öfvervägande

alla de förhållanden, som i samband med denna fråga böra tagas i öfvervägande, innan kammaren fäller sitt omdöme.

Om nemligen Första Kammaren vill acceptera den motivering, med hvilken statsutskottet beledsagat sitt yttrande, så har ju i sjelfva verket dermed kammaren i den skrifvelse, som afgår till Kongl. Maj:t, uttalat såsom sin ståndpunkt, att den önskar latinets uppflyttande till 6:te klassen, men i och med detsamma har också Första Kammaren för sig afskurit möjligheten att nu kunna behandla och afgöra vissa nu föreliggande partiella reformfrågor. Jag vill belysa detta med ett exempel. I lördags afgjordes i Andra Kammaren en undervisningsfråga, som behandlats af ett tillfälligt utskott. Frågan gälde sänkandet af fordringarne i latinska språket för blifvande läkare, kanslister och hofrättister till det kunskapsmått, som gäller för öfre 6:te klassen. Näväl, denna fråga kommer äfven hos oss i vanlig ordning under behandling. Jag antager, att flertalet af kammarens ledamöter hafva sympatier för förslaget, att vi sålunda skola vara benägna att medgifva en sänkning i kunskapsmålet i latin åtminstone för blifvande läkare och kanslister, med undantag kanske för dem, som skola söka inträde i utrikesdepartementet. Huru skall man behandla denna fråga, om vi nu acceptera statsutskottets här lemnade motivering? I sådant fall hafva vi derigenom för vår del beslutit om latinets uppflyttning till nedre 6:te klassen, men dermed hindras vi från att acceptera Andra Kammarens beslut om sänkandet af fordringarna i latinkunskap för en del läkare m. fl., ty acceptera vi detta, skulle derigenom latinstudiet för ofvannämnde blifvande läkare och kanslister m. fl. blifva begränsadt till nedre och öfre 6:te klasserna, en begränsning, som till och med blir starkare än antagligen de flesta reformvänner på latinstudiets ouråde torde tänka sig.

Tiden är långt framskriden och det passar icke att jag då längre uppehåller kammaren, helst vi, af de 108 punkter som nu föreliggå till behandling, endast hunnit till den 14:de. Men jag ber att, innan jag slutar, få fästa kammarens speciella uppmärksamhet på sista afdelningen af statsutskottets motivering vid föreliggande punkt, den rörande indragningen af första klassen. Denna fråga anser jag till och med viktigare än latinfrågan, och denna fråga kunna vi lärare väl bedöma, därför att vi redan förut varit med om och pröfvat följderna af ett så beskaffadt beslut. Det är nemligen icke första gången som första klassen indragits. Det har skett förut, och resultatet har för oss tydligen visat sig vara detsamma, som om man indragit en klass uppifrån, d. v. s. första klassens indragning har haft samma verkan, som om man indragit öfversta klassen. Det är nu andra gången en klassindragning skulle komma ett ega rum. Att nu indraga den ursprungliga 2:dra klassen nerifrån är detsamma som att indraga den ursprungliga näst högsta klassen ofvanifrån. Visserligen kan det sägas, att undervisning, motsvarande den i nuvarande första klassen, kan lemnas i folkskolorna, som framdeles skulle öfvertaga första klassens uppgift. Men för att folkskolorna skola kunna öfvertaga denna uppgift, fordras en fullständig omorganisation af dessa skolor, d. v. s. de skulle få en helt annan uppgift än den för dem naturliga, att utgöra allmänna bildningsanstalter för massan af svenska folket, ty de skulle öfvertaga en del af elementarbildningen, som har ett helt annat ändamål än den

*Föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
ver-
allmänna läro-
verken m. m.*
(Forts.)

Föreslagen bildning folkskolorna hafva att bereda. Men det är icke nog dermed: löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. bildning folkskolorna hafva att bereda. Men det är icke nog dermed: man finge äfven ombilda folkskolelärareseminarierna. Men, mine herrar, något ännu värre än detta är att genom det beslut, som Första Kam- maren nu står i begrepp att fatta, kommer kammaren in på en väg, som leder till en reduktion af icke blott första, utan äfven andra och tredje klasserna, d. v. s. det reformprogram, som uppstälts af yttersta venstern på undervisningsväsendets område, och som, om det godkännes, kan medföra oöfverskådliga följder icke blott för vår kultur utan äfven för hela vårt sociala lif. — Något yrkande har jag icke att göra.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Mot statsutskottet har i qväll rigtats skarpa anmärkningar, därför att utskottet, såsom man velat finna, i oträngdt mål i motiveringen indragit frågan angående läroverkens organisation. Jag kan dock icke finna denna anklagelse befogad. Den som tagit kännedom om statsrådsprotokollet rörande regleringen af utgifterna under åttonde hufvudtiteln, har ju funnit, att detsamma från pag. 64 till pag. 84 innehåller en genomgående redogörelse för den nuvarande departementschefens uppfattning af just läroverkens organisation. Der förekomma sådana randrubriker som: »lärarnes betydelse för skolan», »undervisningsplanens betydelse», »franskans inträde i femte klassen», »blott ett främmande språk i de fem lägre klasserna», »praktisk afslutningsklass», »undervisning i de klassiska språken», »förhållandet mellan de allmänna läroverken och folkskolan» o. s. v. Det är således dessa frågor statsutskottet nu haft att genomgå, om det för öfrigt, såsom jag antager, är dess både pligt och rätt att yttra sig om de i statsrådsprotokollet föreliggande punkterna. Påståendet att statsutskottet i oträngdt mål inblandat dessa frågor är således, anser jag, fullkomligt obefogadt. Utskottet yttrar ju äfven: »*da i statsrådsprotokollet den mening synes förfäktas, att de kraf på en tidsenlig förändring af de allmänna läroverkens organisation, hvilka under de två senaste årtiondena städe framhållits i sammanhang med frågan om löneroglering för lärarne vid nämnda läroverk, skulle genom redan vidtagna förändringar i undervisningsplan och anordningar i öfrigt blifvit, så långt för närvarande lämpligen kan ske, tillgodosedda, har utskottet icke velat underlåta att uttala sin i detta hänseende skiljaktiga uppfattning*». Sedan följer den omtvistade motiveringen, öfver hvars utblifvande under dessa omständigheter jag för min del skulle långt mer förundrat mig än åtskilliga andra öfver dess förekomst. Enligt min öfvertygelse är den fullkomligt befogad och berättigad. Å många håll i kammaren har den emellertid väckt mycket stark sensation samt ådragit statsutskottet starka anklagelser, likasom ock de framtida följderna af denna motiverings godkännande äfven målats i synnerligen mörka färger. För min del kan jag ej gå in på denna uppfattning. Statsutskottets uttalande förefaller mig såsom ganska naturligt och riktigt samt afseende en af flera ibland oss länge väntad utveckling af vår skolorganisation; jag har ingenting emot att i hufvudsak underskrifva detsamma. Första klassens indragning kan jag deremot icke vara med om; jag har aldrig kunnat det, utan maste opponera mig mot detta stycke i utskottets motivering, i likhet med friherre von Otter i hans reservation.

Hvad åter beträffar, hvad man här mycket betonat, att Första

Kammaren skulle genom motiveringens godkännande förhastadt uttala sin opinion i frågan, får jag säga, att åtminstone jag, som under mer än 20 år, riksdag efter riksdag, varit med om att debattera denna fråga, svärligen kan fatta befogenheten af detta påstående. Skulle verkligen ega ett så »trögkördt material» i svenska riksdagen, att den ännu icke skulle hafva bildat sig en egen åsigt, en egen uppfattning af den magipåliggande undervisningsfrågan, under det man rundt omkring i landet ganska väl vet hvad man i densamma vill och önskar? Denna fråga står så i förgrunden, att jag emot inkast i annan riktning dock vågar påstå att, om Första Kammaren i qväll besluter sig för antagandet af denna motivering, skall ingen med rätta kunna förebrå kammaren att hafva gjort det i brådrasket; den har alltför länge ventilerats, för att den skulle kunna anses såsom för oss en *terra incognita*. Jag yrkar bifall till statsutskottets betänkande med den begränsning jag nyss tillkännagifvit.

Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m.
(Forts.)

Herr Billing: Många saker hafva under den föregående diskussionen blifvit berörda; jag skall icke upptaga dem äfven af det rent personliga skälet, att åtminstone några af de härvid fälda yttrandena så pass upprört mig, att jag icke skulle kunna uttala mig med tillbörligt lugn.

Herr von Friesen hade ett yttrande, som innehöll en framställning af alla de förmåner, hvilka skulle medfölja de anordningar, som här i statsutskottets motivering äro föreslagna. Det är ingen stor konst att framställa dessa förmåner, ty det är en mycket enkel och lättfattlig sak, att det skulle vara mycket lättare att ordna undervisningen i de 5 lägre klasserna, om man sluppe att dervid taga hänsyn till latinet, liksom om man sluppe taga hänsigt till ett eller annat ämne å den reala linjen. Denna framställning kan därför icke på mig göra något intryck, och jag är ganska viss derom, att i fall en lika erfaren skolrektor med en annan åskådning här hade ordet för att visa de svårigheter, från andra synpunkten sedt, som skulle blifva följden af en sådan organisation, skulle han kunna göra det med lika stor klarhet och med en lika berättigad accentuation.

Här hafva till stöd för statsutskottets motivering anförts åtskilliga skäl, som kunna vara ganska väl egnade att vid en votering vinna röster för statsutskottets framställning, därför att dessa skäl äro tilltalande. Men en annan sak är, om de verkligen äro motiverande ett godkännande af statsutskottets framställning, eller om icke samma skäl kunna fasthållas af dem, som yrka på ett uteslutande af statsutskottets motivering. Lika visst som de ärade talare, som derom yttrat sig förut, hyser jag den önskan att vi måtte erhålla en afslutningskurs med 5:te klassen, och lika visst som åtskilliga andre talare vill jag framhålla det önskvärda uti att studentexamen icke måtte uppställas såsom vilkor för så många lägre tjänstebefattningar som hittills. Det kan också ifrågasättas, huravida icke inskränkningar kunna göras i afseende å latinfordringarna för vissa akademiska examina. Allt detta medgifvet, är deraf dock icke en nödvändig logisk konsekvens, att statsutskottets motivering bör gillas, ty alla dessa önskningsningar kan man fasthålla och dock icke behöfva underskrifva den omtalade motiveringen, ty i denna har dragits en slutledning, som icke är bevisad eller genom erfarenheten ådagalagd. Statsutskottet och åtskilliga talare hafva här

Föreslagen i dag sagt, att nyss antydda fördelar icke kunna vinnas på någon löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. annan väg än den af statsutskottet bestämda, att latinets uppflyttas till 6:te klassen. Denna sats måste herrarne allesammans medgifva icke vara bevisad; det är icke utredt, huruvida man icke skulle kunna vinna dessa önskningsmål utan att nödvändigt tvingas in på den af

(Forts.)

statsutskottet bestämdt angifna vägen. Mig förefaller det, som om det vore värdigt en besinningsfull kammare att på samma gång den gifver erkännande åt det berättigade uti dessa önsksningar, också medgifva, att man bör tillse, om icke dessa önskningsmål kunna vinnas utan att man läderar ett annat intresse, som är lika berättigadt, men hvilket utskottet medgifver komma att läderas genom den organisation, som utskottet tänkt sig. Jag anhåller därför, att ingen vid voteringen måtte gifva sin röst för utskottets motivering, därför att enligt hans uppfattning en afslutningskurs bör komma till stånd med 5:te klassen, därför att han anser studentexamen icke böra uppställas såsom vilkor för så många tjänstebefattningar som hittills, eller därför att latinstudiet enligt hans åsigt icke bör till så hög grad som hittills ingå såsom fordran vid vissa examina.

Om det hade varit så som herr Tamm uppfattade motiveringen, skulle jag kunnat icke instämna uti men första yrkandet. Om här icke vore fråga om annat än att uttala en önskan, lät vara till och med en fordran, att dessa frågor skulle blifva föremål för utredning, så vore det en annan sak. Jag är lika villig att medgifva behovet af en utredning i dessa frågor som någon annan. Men statsutskottets motivering innehåller icke något förslag till skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i ämnet utan ett bestämdt uttalande, »dixi et salvavi; det bör ske på detta sätt». Jag frågar, om Första Kammaren brukar uttala sig på detta sätt, om Första Kammaren brukar gifva föreskrifter i frågor, som tillhöra Kongl. Maj:ts pröfning och afgörande. Hade man skrifvit så, att man blott uttalat en önskan om utredning af dessa saker, skulle jag icke sätta mig deremot, men så har man icke skrifvit. Vidare ber jag ytterligare få betona hvad jag framhöll, då jag hade ordet i förmiddags, att detta statsutskottets uttalande icke föreligger såsom ett platoniskt angifvande af en åsigt, utan det anföres såsom skäl för afslag å den kongl. propositionen. Om Riksdagens båda kamrar, såsom statsutskottet föreslagit, säga: vi afslå Kongl. Maj:ts proposition om lönereglering för lärarne, då der icke finnes föreslagen någon sådan organisation med latinets uppflyttning till 6:te klassen, som vi önska, och detta framlägges i Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t, så har Riksdagen för bifall till lärarnes lönereglering faktiskt uppstått såsom vilkor, att en organisation enligt Riksdagens önskan genomföres. Detta kan man icke undkomma. Och Första Kammaren har gång efter gång tillbakavisat såsom origtigt att sålunda uppstålla vilkor. Jag har nu sagt det två gånger, en gång i förmiddags och en gång nu; jag skulle vilja upprepa det tredje gången för att få fastspikadt, att detta är betydelsen af ett bifall till hvad statsutskottet skrifvit i sin motivering. Det är derom frågan gäller och icke om dessa pedagogiska önskningsmål, som kunna finnas hos herrarne litet hvar samt också hos mig.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten derå, att jag icke yrkar

på denna motiverings ogillande utan på dess uteslutande. Således, den som röstar för det af mig gjorda förslaget, har derigenom icke uttalat sitt ogillande eller förkastande af dessa grundsatser; han har blott angifvit, att han icke vill, att detta uttalande skall framkomma och i detta sammanhang.

Herr grefve och talman, jag vidhåller mitt i förmiddags gjorda yrkande om bifall till statsutskottets kläm med uteslutande af de tvenne af mig papekade styckena uti utskottets motivering.

Herr Lundeborg: I likhet med herr Billing och flere ledamöter inom utskottet har jag reserverat mig mot vissa delar af utskottets motivering, och ber jag att i allra största korthet få angifva mina skäl dertill, synnerligast därför att de icke äro nya.

Min reservation har framkommit, *icke därför* att jag icke kan tänka mig, att jag skulle komma att biträda en organisation i den rigtning, som af utskottets majoritet angifvits, *men den har framkommit, därför* att jag anser det högeligen olämpligt, att denna grund skall fastslås såsom det enda rätta sättet, den enda utvägen, att lösa den stora läroverksfrågan. Efter mitt förmenande bör en läroverksreform ovillkorligen föregås af en vida grundligare utredning, än som kan komma den till del i statsutskottet, och arbetet dermed icke bindas fast vid en sådan Riksdagens skrifvelse, som har sitt hufvudsakligaste stöd i det ringa förarbete, som under en kort tillmätt tid kau åstadkommas inom statsutskottet. Det var på denna grund, jag slutit mig till den af herr Billing m. fl. afgifna reservationen, i hvilken jag sålunda naturligtvis ber att få instämma.

Herr Wijk: Jag har begärt ordet uteslutande för att tillkännagifva, att då mitt namn kommit att blifva antecknad bland reservanternas, har detta skett af ett misstag. Jag tvärtom hyllar statsutskottets förslag och det af det skälet, att jag anser det lämpligt, om det äfven tages i öfvervägande, huruvida 1:a klassen kunde indragas, och detta åter af den anledning, att om det kommer fram nytt förslag i undervisningsfrågan, fruktar jag, om ingen utredning då skett i öfverensstämmelse med Andra Kammarens önskan, det kommer att tillbakavisas och sålunda ytterligare framskjuta möjligheten att vinna det mål, man åsyftar.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Öfverläggningen i föreliggande fråga har varat tillräckligt länge, och tillräckligt många talare hafva yttrat sig, för att jag i dessa omständigheter skulle finna icke blott en ursäkt för utan äfven en uppmaning till att fatta mig kort. Jag skall också göra det, då jag blott anhåller att, innan voteringsseklarna framlemnas, för kammaren få tillkännagifva, huru jag kommer att rösta och hvarför jag röstar såsom jag gör.

Efter min förmening gäller ju hela striden under denna långa öfverläggning, huru vida statsutskottets föreliggande betänkande i den föredragna 14:de punkten skall godkännas i sin helhet, eller huru vida en del af motiveringen till det föreslagna beslutet skall uteslutas. Om jag tillser, hvad denna uteslutning afser, afser den att åt Riksdagen

Föreslagen
löne- och pen-
sionsreglering
för lärarne vid
allmänna läro-
verken m. m.

(Forts.)

Föreslagen löne- och pensionsreglering för lärarne vid allmänna läroverken m. m. häfda den rätt, Riksdagen hittills hållit på att få hvarje ärende vederbörligen utredt och vederbörligen pröfvadt. Och nu frågar jag, om man kan säga, att statsutskottet — med all aktning för dess sammansättning i öfrigt — är sammansatt för att utreda frågor om de allmänna läroverkens organisation? Nej, det är icke förhållandet.

(Forts.) Man har i Första Kammaren alltid hållit på att icke inblanda hvad som strängt taget till föreliggande sak icke hörer, och en utredning i sådana frågor, som beröras i den del af motiveringen, som af herr Billing föreslagits skola uteslutas, hör icke till lönefrågan och borde hafva försiggått inom ett särskildt utskott, tillsatt just för läroverksfrågan och helst med anledning af en utredande kongl. proposition. Då så icke är förhållandet, har jag för min del icke annat att vid votering göra än att gifva min röst för bifall till utskottets utlåtande med uteslutande af den del af motiveringen, som påpekats af herr Billing.

Herr vice talmannen: Då jag förmodar, att votering snart kommer att ega rum, och jag, huru voteringen än kommer att utfalla, ogerna reserverar mig, ber jag på förhand få tillkännagifva mitt bestämda och djupa ogillande af att statsutskottet här med en ren löne-regleringsfråga sammanbundit en organisationsfråga, hvarigenom, derest statsutskottets motivering skulle komma att gillas, skulle åstadkommas, att utskottets pedagogiska funderingar komme att upphöjas till heder och värdighet af ett Riksdagens uttalande.

Herr Tamm: I motsats till herr Billing, som ansåg, att ett bifall till reservationen skulle hålla hela denna fråga angående elementarläroverkens omorganisation öppen, så att den när som helst kunde vidtagas, hemställer jag till den erfarenhet vi hittills haft, huru vida denna fråga avancerat trots både Kongl. Maj:ts propositioner och statsutskottets afhandlingar? Nej, frågan gäller faktiskt bifall till statsutskottets förslag, och det betyder, att man önskar en omorganisation i den riktningen. Går det icke, lär det länge få förbli såsom det varit har.

Herr Billing: Jag kan icke underlåta att svara *ett* ord.

Tror herr Tamm eller tror någon af herrarne, att om vi nu icke gilla statsutskottets motivering, läroverksfrågan lägges ad acta? Är det någon, som tror det? Nej!

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, yrkats allenast, att hvad utskottet hemställt skulle bifallas.

Vid sedermera framsteld proposition biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att med anledning af de yrkanden, som derom framstälts, propositioner komme att göras angående hvart och ett af de särskilda stycken i motiverin-

gen, hvarom meningsskiljaktighet yppats. I afseende å det nederst å *Föreslagen* sid. 92 i det tryckta utlåtandet förekommande stycke, som afhandlade *löne- och pensionsreglering* frågan om bidrag från lärarne till deras pensionering, hade yrkats, *för lärarna vid* dels att detsamma skulle godkännas, dels ock, af herr *Anderson*, *allmänna läro-* *verken m. m.* *Albert*, att ifrågavarande stycke skulle ogillas.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden (Forts.) och förklarades propositionen på godkännande af förevarande del af motiveringen vara med öfvervägande ja besvarad.

Derefter yttrade herr talmannen, att beträffande näst derpå följande stycke af motiveringen, eller den del deraf, som handlade om latinstudiet samt å sid. 92 af föreliggande utlåtande började med ordet »Ehuru» och å sid. 94 slutade med ordet »skolkurs», yrkats, dels att detsamma skulle godkännas, dels ock, af herr *Billing*, att det skulle uteslutas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr Billings yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i punkten 14 af statsutskottets utlåtande n:o 9 godkänner det stycke, som å sidan 92 börjar med ordet »Ehuru» och å sid. 94 slutar med ordet »skolkurs», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, uteslutes nämnda stycke ur motiveringen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 66.

Slutligen gjordes i enlighet med de yrkanden, som framstälts angående den del af motiveringen, hvilken afsåg frågan om första klaszens indragning samt å sid. 94 började med orden »En annan fråga» och slutade med »skulle medföra», propositioner, först på motiveringens godkännande i denna del och vidare derpå att stycket skulle uteslutas; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Ifrågasatt an-
slag till ett nytt
femklassigt
läroverk i
Göteborg.

Punkten 16.

Herr Rodhe: Då jag varit med om att väcka det förslag, som nu skall afgöras eller, tydligare sagdt, affivas, och då tystnad å min sida skulle kunna tolkas såsom likgiltighet för förslaget öde, anser jag mig skyldig att yttra några ord till förmån för detsamma, ehuru det icke känns mycket angenämt, då man ju kan säga, att förslaget öde är på förhand afgjort.

Behovvet af ett nytt femklassigt läroverk i Göteborg är mycket lätt påvisadt. Tillökningen i lärjungeantalet vid Göteborgs samtliga skolor utgör under en femårsperiod ungefär 200, således omkring 40 per år. Alltså måste för hvarje år en klass nybildas. Nu finnes det icke några disponibla lokaler i de två högre läroverken. I det femklassiga i Majorna finnes det blott ett rum odisponeradt. Således, om icke några åtgärder vidtagas, stå vi om ett år inför den föga hugnande utsigten att nödgas afvisa lärjungar, som söka inträde i läroverken, och som hafva befunnits mogna för inträde der. Vi befunno oss i detta läge för några år sedan, innan läroverksbyggnaden i Majorna uppfördes. Det var år, då man nödgades afvisa flera tiotal inträdessökande lärjungar. Det är lätt att inse, att en sådan nödtvungen behandling af inträdessökande lärjungar måste väcka missnöje hos målsmännen, som kanske i många år betalat dryga skatter till de nya läroverksbyggnaderna och ju kunde hafva berättigade anspråk att icke vara ogynsammare ställda än andra städers invånare. Utskottet har pekat på möjligheten att använda enskilda skolor, och det har ställt i utsigt att genom de högre anslag, som äro föreslagna till dessa skolor, sådana äfven i Göteborg skulle blifva bättre i tillfälle att mottaga flera lärjungar. Men man har nog dervid inom utskottet bedömt förhållandena i Göteborg efter dem i Stockholm. Det är dock så, att förhållandena i dessa begge städer äro mycket olika. Här kan man räkna på ett proportionsvis vida större antal familjefäder, som hafva tillgångar att åtaga sig de drygare kostnaderna för att hålla sina barn i enskilda skolor, än man kan i Göteborg. Man kan icke för närvarande eller på länge vänta, att enskilda skolor i Göteborg skola blifva jemförelsevis så besökta som här i Stockholm. Härtill kommer nu, att Göteborgs stad har mycket stor utsträckning i öster och vester. De båda högre läroverken äro belägna i stadens centrum och det femklassiga i vestra delen af staden. I den östra delen är man alldeles i saknad af läroverk. Det är en mycket stor olägenhet för denna stadsdel, isynnerhet som den befinner sig för närvarande i mycket stark utveckling, beroende icke minst derpå, att 1:a Göta artilleriregemente är förlagdt strax utanför densamma. För de flesta lärjungar, tillhörande detta område, blir väglängden till de högre läroverken minst $\frac{1}{4}$ mil eller ännu längre. Sätter man sig in i saken, måste man inse, att det är en mycket stor olägenhet att lärjungarne skola för gång till eller från skolan 4 à 6 gånger om dagen behöfva använda $\frac{1}{2}$ timme eller mer. Inom utskottet påpekades, att det finnes spårväg i Göteborg, som de kunna begagna sig af. Men utom det att spårvägslinien icke är utsträckt till de yttersta gränserna af denna stadsdel, är det säkerligen icke många af lärjungarne från denna stads-

del, som hafva råd att dagligen begagna sig af spårvagn. Utskottet ^{ifrågasatt an-} har nu emellertid föreslagit en utväg till vinnande af ökad utrymme, ^{slag till ett nytt} nemligen att latinlinien skulle indragas i det nuvarande femklassiga ^{femklassigt} läroverket i Majorna. Ja, att föreslå en sådan åtgärd föll oss verk- ^{läroverk i} ligen icke in, därför att vi icke ansågo, att antalet latinlärjungar vid ^{Göteborg.} detta läroverk var så ringa, som utskottet har tyckt. Om man jemför ^(Forts.) de 22 femklassiga läroverken i riket befinnes, att det är blott 4, som hafva lika många och flera lärjungar på latinlinien än nämnda läroverk i Göteborg; alla andra hafva färre. Nu kan emellertid icke bestridas, att åtgärden är möjlig, och detta så mycket mindre som i latinläroverket finnes i 4:de och 5:te klasserna tillfälle att upptaga dessa lärjungar från det femklassiga läroverket. I det högre latinläroverket utgör antalet lärjungar på latinlinien i 4:e klassen 45 och i 5:te klassen 58. Det tål således vid att man lägger till ett tiotal, utan att man behöfde få mer än två afdelningar. Men äfven om denna åtgärd vidtages, inträder dock behofvet af ett nytt läroverk senast om två år, och det är egentligen för att erinra härom, som jag begärt ordet, och för att påkalla kammarens välvilja för det förslag, som snart kommer att åter väckas inom Riksdagen om upprättande af ett nytt läroverk i Göteborg.

Jag har emellertid för tillfället ej något yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 17—22.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24 och 25.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Mom. a.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b.

Herr Fehrman: Jag är fullt medveten om hvad som är att vänta, när ett enigt statsutskotts betänkande föreligger, i synnerhet i en fråga, som denna, som icke hör till de stora frågorna och därför lätteligen undgår uppmärksamheten. Jag skall likväl be att få yttra några ord och yrka afslag på utskottets betänkande och bifall till herr Grundells motion.

Ändrade vilkor
för statsbiärag
för flickors
undervisning i
slöjd.

Ändrade villkor
för statsbidrag
för flickors
undervisning i
slöjd.
(Forts.)

Frågan gäller villkoren för åtnjutande af statsbidrag för undervisning i slöjd vid flickskolor. Motionären hemställer då, att statsbidrag måtte få åtnjutas af de skolor, der »undervisningen i slöjd pågår minst 4 timmar i veckan under minst 6 månader af året, eller ock under den kortare tid, under hvilken undervisningen i den egentliga folkskolan pågår».

Såsom saken nu är ordnad utgår ett sådant anslag endast under det vilkor, att »undervisningen pågår minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden». Nu har motionären erinrat, att tiden för undervisningen i småskolan mycket ofta icke sammanfaller med tiden för undervisningen i folkskolan. Deraf blir en följd, att i sådana fall, och de äro mycket tabrika, der undervisningen i slöjd förestås och meddelas af småskolelärarinnor, kan denna undervisning icke meddelas »under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden». Under en del af folkskolans lästid äro nemligen småskolelärarinnorna ofta nog icke ens på stället. Man kan naturligtvis icke begära, att de, sedan de afslutat sin undervisning i småskolan, blott för att vara sysselsatta med att 4 timmar i veckan meddela slöjd-undervisning i folkskolan, skola uppehålla sig inom skoldistriktet, om de af ett eller annat skäl hafva enskilda angelägenheter att ombesörja på annat håll. Följden af att de icke kunna uppehålla sig inom skoldistriktet och alltså icke kunna meddela den undervisning, hvarom här är fråga, under hela den för folkskolan afsedda lästiden, blir naturligtvis den, att statsanslag för en sådan undervisning icke kommer att utgå. Af detta har motionären tagit sig anledning att föreslå en sådan förändring i villkoren för statsanslagets utgående, att man skulle inskränka undervisningen att pågå »minst 6 månader af året».

Detta afstyrker nu utskottet och säger, »att någon på erfarenhet grundad öfvertygelse om behöfligheten af förändring i nu gällande bestämmelser ännu icke kunnat vinnas». Ja, det är ju naturligt, att någon på erfarenhet grundad öfvertygelse icke kunnat vinnas, då det är endast under ett år, som statsbidrag för ifrågavarande ändamål har lemnats. Men kan icke en öfvertygelse, som är grundad på sakens egen beskaffenhet, vara lika god som en öfvertygelse, som är grundad på erfarenhet? — Det faller af sig sjelft, att i de folkskolor, som hafva manliga lärare — jag talar nu om landet, i städerna kan det ju vara något annorlunda — kommer i de flesta fall undervisningen i flickslöjd att meddelas just af småskolelärarinnor. Då har motionären erinrat, huru saken då ställer sig, att nemligen dessa lärarinnor icke äro att påräkna för slöjdundervisningen under hela den lästid, som för folkskolan är bestämd. Då kan man fråga: kan icke ett sådant bevis, som ligger i sakens egen natur, vara lika godt som ett bevis, hemtadt ur erfarenheten? Och är det så, att man nödvändigt vill hafva bevis hemtade ur erfarenheten, så har motionären i sin motion uppgifvit, att för ett län af riket, Göteborgs och Bohus län, har saken under 1897 ställt sig så, att »af 162 småskolelärarinnor, som undervisat i slöjd, hafva endast 19 kunnat prestera hvad som fordrats för statsbidrag, särskildt i fråga om de 8 månadernas slöjdundervisning. Återstår alltså för detta län 143 i qvinlig slöjd undervisande småskolelärarinnor, för hvilka stats-

bidrag ej kunnat sökas eller erhållas.» Det fattas således icke helt och hållet erfarenhetsbevis heller.

Nu säger utskottet vidare, att »den af motionären föreslagna förändringen strider emot den grundsats, som vid slöjdundervisningen införande i våra folkskolor framhållits, eller att den skulle bereda en nyttig omvexling mellan själs- och kroppsarbete och förekomma en ensidig utveckling på grund af sysselsättning endast med bokliga studier». Motionären har aldrig förnekat utan erkänner tvärtom, att det vore en fördel, om slöjdundervisningen kunde fortgå jemsides med undervisningen i läseämnena under hela den för folkskolan bestämda lärotiden. Men han frågar, om det icke »vore välbetänkt att nöja sig med en något kortare lärotid i stället för att strängt hålla på en längre, med fara, att slöjdundervisning i ett stort antal skolor ej blir införd eller kommer att upphöra, der den kommit i gång». Det är säkert, att slöjdundervisningen blifver obetydlig, om man ställer till så, att statsanslag icke kan erhållas. Dermed hindrar man de fördelar, som man med slöjdundervisningen velat vinna, nemligen att bereda en nyttig omvexling mellan själs- och kroppsarbetet. Och menar jag, i likhet med motionären, att det vore bättre att få en sådan undervisning med ty åtföljande fördelar i många skolor under en kortare tid, än att hålla så strängt på dessa 8 månader och då få en sådan undervisning endast i ett fåtal skolor. Detta kan också tjena till svar på det, som utskottet slutligen säger, att »den ifrågasatta förändringen kunde leda dertill, att undervisningen i slöjd komme att till tiden inskränkas i vissa skolor, der den för närvarande påginge under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden». Jag menar, att detta vore bättre, än att denna undervisning helt och hållet skulle saknas i en mängd skolor, i brist på statsanslag. Jag kan, för min del, icke finna annat än att utskottets motivering är ganska svag. På grund af hvad jag haft äran anföra skall jag be, såsom jag i början antydde, att få yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till den föreliggande motionen.

Herr Rodhe: Jag har icke inom utskottet varit i tillfälle att yttra mig i denna fråga och deltaga i dess beslut. Hade jag det varit, hade jag utan tvifvel antecknat mig som reservant mot detta beslut, som synes mig sakna tillräckliga skäl. Motionären synes mig tvärtom hafva andragit fullgiltiga skäl för sitt yrkande, och det förekommer mig alldeles obegripligt, att utskottet icke velat erkänna befogenheten af hvad han anfört och icke velat böja sig för de fakta han framhållit. Utskottet har sagt, att erfarenhet saknas. Men det bör ju vara tillräckligt att veta, att icke mera än $\frac{2}{3}$ af det beviljade anslaget har kunnat tagas i anspråk. Detta måtte väl tyda på en brist i den kongl. kungörelsen af den 26 maj 1896 angående slöjd för qvinlig ungdom. Såsom nyss påpekats, är det i ett län icke mindre än 143 skolor, som icke kunnat begagna sig af statsanslaget. Detta anslag har ju beviljats för främjande af slöjdundervisningen; ställer man upp sådana vilkor för anslagets åtnjutande, att det icke kan tagas i anspråk, så förefelas ju ändamålet med detsamma.

Utskottet påpekar också, att »den föreslagna förändringen skulle

Ändrade villkor strida emot den grundsats, som vid slöjdundervisningens införande i våra folkskolor framhållits, eller att den skulle bereda nyttig omvexling mellan själs- och kroppsarbete». Med afseende härpå sluter jag mig till hvad den föregående talaren yttrade. Det måtte väl vara bättre, om slöjdundervisningen pågår 6 månader, än om den alldeles icke blir i skolorna införd eller om den nödgas upphöra.

för statsbidrag
för flickors
undervisning
slöjd.
(Forts.)

Det sista skälet, som utskottet anför, är att »den ifrågasatta förändringen kunde leda dertill, att undervisningen i slöjd komme att till tiden inskränkas vid vissa skolor, der den för närvarande påginge under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden». Detta är utan tvifvel det skäl, åt hvilket måste tillmätas den största vigten af dem, hvilka utskottet anført. Men det är dock blott ett antagaude. Ofver skolorna står ju folkskoleinspektören, och man har icke anledning tro, att, då tillfälle för dem gifves att anordna slöjd under 8 månader af året, folkskoleinspektören icke skall hålla på, att verkligen denna undervisning bedrifves under hela denna tid.

På de anförda skälen ber jag att få yrka bifall till herr Grundells motion.

Herr Nyström, Carl: Jag ber endast få nämna, att jag till fullo instämmer med de tvenne föregående talarne och har icke något att till deras framställning tillägga.

Herr Billing: Herrarne hafva kanske observerat, att samtliga de tre talare, som yttrat sig i denna fråga, äro representanter för Göteborgs stift, och detta beror väl icke derpå allenast, att motionären är från denna ort, utan det beror naturligtvis ännu mera derpå, att de förhållanden, öfver hvilka motionären klagat, hafva gjort sig gällande just inom sagda stift. De hafva yrkat bifall till motionen.

Jag vill för min del säga, hvad som äfven utskottsafdelningen icke velat förneka, att skäl kunna finnas för en ändring i den föreliggande förordningen. Men då vi medgifvit detta, hafva vi dock icke ansett oss kunna tillstyrka motionen på följande grunder.

Det föreliggande förslaget i herr Grundells motion har redan varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning. Det har framkommit på ett inspektörsmöte och sålunda lagts inför Kongl. Maj:t. Men Kongl. Maj:t har icke ansett sig böra bifalla den föreslagna anordningen. Och hvarför har Kongl. Maj:t icke ansett sig böra bifalla den? Jo, af principiella skäl. Herr Grundell har föreslagit icke blott en modifikation af den nuvarande slöjdundervisningen vid folkskolorna, utan han föreslår införande af en ny princip i fråga om denna slöjdundervisning.

Den kongl. proposition, som låg till grund för den nuvarande förordningen om slöjdundervisningen, utgick från den grundsatsen, att syftet med denna undervisning icke vore att hos barnen utveckla någon slöjdskicklighet eller någon handfärdighet, utan syftet med densamma var ett pedagogiskt: att vid sidan af de teoretiska undervisningsämnen ställa ett praktiskt. Om detta syfte skall uppnås, fordras, att slöjdundervisningen inorganiserar vid sidan om de öfriga ämnena i folkskolan.

Det skälet, att småskolelärarinnor hafva svårt att vara 8 månader

vid slöjdskolan, har i någon mån minskats, då genom Riksdagens be-
slut förra året småskolelärarinnorna erhållit bostadsförmån och sålunda
kunna anses hafva sitt verkliga hemvist vid skolan.

Det tredje skälet, som är det sista, väger icke minst. Det är icke
så, som en talare sade, att utskottets påstående, att undervisningen
skulle inskränkas på andra håll, der den nu påginge längre, icke har
någon grund, ty det har verkliga grund. Om förordningen ändrades
derhän, att församlingarna finge åtnjuta statsanslag för en undervis-
ning, som pågick under 6 i stället för 8 månader, skulle icke inspek-
tören göra anmärkning mot att slöjdundervisningen bedrefves endast i 6
månader, utan statsanslaget skulle komma att utgå lika fullt. Men
det anmärktes i utskottet, särskildt af representanterna från mellersta
och södra Sverige, Östergötland och Skåne, att, om en sådan förändring,
som den föreslagna, antoges, den skulle hafva till följd att, i stället
för att undervisningen i en massa af dessa skolor meddelades i 8
månader, densamma skulle komma att inskränkas till endast 6 må-
nader.

Då nu slutligen, enligt min tanke, det torde böra vara Kongl.
Maj:t förbehållet att i en sådan undervisningsfråga som denna få
inkomma med förslag, beroende på erfarenheter, samlade icke blott
från en ort, utan från alla orter inom landet och från en längre tid,
synes det mig icke vara skäl, att Riksdagen, äfven om Riksdagen skulle
ause herr Grundells motion innehålla beaktansvärda saker, bifaller den-
samma.

Jag får därför yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Pettersson, Carl: Den näst föregående talaren började
sitt anförande med, att det var blott representanter från Halmstads,
Göteborgs och Bohus län, som yttrat sig till förmån för herr Grundells
motion. Jag skall, fastän jag icke hör till denna del af riket, dock
be att få understödja deras yrkande.

Jag har verkligen icke någon erfarenhet i denna sak, men det
förhåller sig på det sättet, att jag aldrig vågat föreslå skolrådet i
min församling att inrätta slöjdundervisning för flickor, just af det
skäl, att undervisningen skulle pågå 8 månader. Ty visserligen ha
folk- och småskolan i den ort jag tillhör lika lång läsetid eller 8
månader, men denna infaller icke samtidigt, utan på hösten börja
småskolorna sin undervisning förr än folkskolorna, på våren senare.
Derigenom inträffar, att småskolans lärarinnor, som skulle sköta ifråga-
varande slöjdundervisning, omöjligt kunna fullgöra detta uppdrag, helst
om de hafva sina föräldrahem utom församlingen och flytta dit, när
de undervisar sin i lagen föreskrifna tid. Helt annat är förhållandet
med gossarnes slöjdundervisning, ty denna ledes af folkskolans lärare.

För öfrigt är det ju de mest kompetenta och sakkunniga män,
som förordat 6 månaders slöjdundervisning för flickor. Det heter
nemligen på sid. 153 i betänkandet:

»Betydsefullt med afseende på denna punkt kunde det väl ej
heller vara, att det vida öfvervägande flertalet af statens folkskole-
inspektörer vid 1894 års möte ej ansett sig kunna föreslå en längre

Ändrade villkor
för statsbidrag
för flickors
undervisning
slöjd.
(Forts.)

Ändrade vilkor undervisningstid än minst sex månader af året med minst fyra timmar för statsbidrag i veckan.»

för flickors undervisning i slöjd. Inspektörerna, som väl hafva kännedom om förhållandena, ha icke vågat föreslå längre tid, och ändå är det föreskrifvet, att undervisningen skall vara i 8 månader. Derför går det också med den qvinliga slöjden som det gått. En del skolråd vågar icke antaga de strama vilkoren, en annan del har de största besvär med deras fullgörande. Detta kan icke i längden bära sig.

(Forts.)

Friherre Gripenstedt: Hade jag varit närvarande i statsutskottet, när denna fråga behandlades, tror jag, att äfven jag reserverat mig emot utskottets beslut i denna punkt. Jag instämmer till fullo med de föregående talare, som här yttrat sig för bifall till herr Grundells motion. Jag är icke representant för Bohuslän, utan för mellersta Sverige, men jag har sett olägenheterna af nuvarande bestämmelser. Dessa lärarinnor i slöjd äro lärarinnor i småskolan, men skola undervisa eleverna i folkskolan. Terminen för undervisningen i folkskolan och småskolan sammanfaller ofta icke; därför medför det åtskilligt besvär för dessa lärarinnor i småskolan att vara närvarande under hela den tid, undervisningen i folkskolan pågår.

Skilnaden emellan undervisningen i slöjd för gossar och undervisningen i slöjd för flickor är den, att den förra är en mera pedagogisk slöjd. Den lämpar sig, såsom här i betänkandet framhålles, till omvexling mellan studierna under hela läsetiden. Den qvinliga slöjden är deremot mera en praktisk slöjd och afser att lära flickorna sy en klädning eller laga och lappa hvad som behöfves. Detta är något helt annat än goss-slöjden. De skola därför icke blifva några sömmerskor, utan endast lära sig så mycket, som erfordras för att de icke skola behöfva anlita sömmerska eller modist. Jag anser också den qvinliga slöjden viktigare än slöjden för gossar.

Jag tror, att motionären haft goda skäl för sin framställning, och ber jag att få yrka bifall till hans motion.

Friherre Klingspor: Jag har ledsamt nog icke varit i tillfälle att följa med hvad de föregående talarne yttrat, så att jag möjligen kommer att upprepa något, som är sagdt förut. Jag beder i så fall om ursäkt därför, men jag har dock ej kunnat underlåta att begära ordet, då jag anser, att den bristande uppmärksamhet, som herr Grundells motion rönt inom utskottet, måste bero på något förbiseende.

För ett par år sedan tvangs, kan jag säga, Riksdagen från Andra Kammaren att anslå bidrag till slöjdskolor för flickor. Detta emot min och åtskilliga andras åsigt, då vi ansågo, att kommunerna sjelfva redde sig bäst med den saken. Emellertid anslog Riksdagen, såsom nämndt, medel till undervisning i slöjd för flickor. Detta anslag utgår, efter hvad jag tror, med 30 kronor för hvarje skola. Dock hafva de vederbörande, som representera den teoretiska afdelningen hos Kongl. Maj:t och skola bestämma grunderna för åtnjutande af detta anslag, ansett lämpligt att för uppbärande af dessa 30 kronor uppställa vilkor, som äro komplett orimliga. Detta vittnar antingen om fullkomlig opraktiskhet eller oförmåga att följa med hvad frågan gäller. Här gäller att

vinna något godt, men man har snarare vunnit motsatsen mot det ^{Andrade vilkor} ändamål, man åsyftat. Förmodligen hafva de föregående talarne på ^{för statsbidrag} pekats — i alla händelser står det i betänkandet — att man i de flesta ^{för flickors} fall för den qvinliga slöjdundervisningen får använda småskole- ^{undervisning} lärarinnorna. Dessa hafva undervisningsskyldighet under kortare tid än som gäller för folkskolorna. Skall man då kunna tänka att, därför att staten anslår dessa 30 kronor såsom ett arfvode för slöjdundervisningen, de skola uppehålla sig kanske två månader längre på orten än de behöfva för den andra undervisningen? För närvarande gäller, att slöjdundervisningen skall fortlöpa jemsides med undervisningen i folkskolan, och det är deri felet ligger. De 6 månader, under hvilka, enligt herr Grundells förslag, slöjdundervisningen skulle pågå, äro fullt tillräckliga i de allra flesta fall. Om den utan olägenhet kan fortsättas under de andra två månaderna, så är det bra, men hvarför uppställa ett vilkor, som på vissa orter gör det omöjligt att begagna sig af detta statsanslag eller tillgodogöra sig den undervisning, som lemnas? Detta kan jag icke annat än anse vara synnerligen olämpligt och orimligt, och jag ansluter mig därför till herr Grundells förslag i afseende på formuleringen af vilkoret; detta förslag är ytterst praktiskt, och ingen förlorar något på ändringen. Jag anhåller därför om bifall till herr Grundells förslag och afslag å statsutskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Törneblad: Jag beder om ursäkt, att jag tager ordet i denna fråga vid en så sen tid, men jag tror det vara ganska viktigt, att icke de anföranden, som hållits till stöd för motionen, blifva obemöta.

Redan har herr Billing redogjort för de skäl, som gjorde sig gällande inom utskottet, och en annan talare inom kammaren har ställt sig på olika ståndpunkt med motionären. Under ärendets behandling såväl i afdelningen som inom utskottet visade sig ock, att en stor del af landtrepresentanterna i statsutskottet hade helt andra åsikter i denna fråga än motionären, och att således erfarenheten var olika från olika landsdelar. Vid sådant förhållande och då Kongl. Maj:t redan pröfvat liknande framställning i denna sak, tror jag att det skulle vara obetänksamt af kammaren att nu på enskild motionärs framställning, utan vidare utredning, i strid mot hvad i ärendet förekommit besluta en förändring uti ifrågavarande kungörelse, och icke ens nöja sig med det enkla sättet att försöka en skrifvelse, utan rent af på rak arm bifalla ett ändringsförslag. Detta vore ett ovanligt steg af Riksdagen och särskildt ovanligt hvad Första Kammaren beträffar. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Sörensson: Jag kan icke på något vilkor gilla friherre Klingenspors uppfattning af denna fråga. Han nämnde, att det först och främst skulle vara i högsta grad opraktiskt och utan hänsyn till de förhållanden, som gjorde sig gällande vid skolorna, att bibehålla den anordning, som nu enligt lag är gällande. Jag vågar hysa en alldeles motsatt åsigt; jag anser det tvärtom mycket praktiskt att låta slöjdundervisningen för flickor fortgå under alla 8 månaderna. Det är alldeles riktigt hvad en ärad talare, friherre Gripenstedt, nämnde, att denna undervisning afser en praktisk slöjd. Och för att lära barnen

Ändrade vilkor — om icke just så mycket, att de kunna ersätta modister, så åtminstone så pass, att de kunna ersätta en vanlig sömmerska — för att lära dem laga, lappa m. m. behöfs denna undervisning mycket väl under de 8 månaderna. Jag skall dessutom bedja att få fästa uppmärksamheten på, att det är olika klasser af flickor, som undervisas under sommaren och vintern. Det är ett mindre antal under sommar-månaderna, då de fattigare barnen ofta måste taga tjenst, än under vintermånaderna, och lärarinnan kan naturligtvis egna större uppmärksamhet åt dessa flickor, då det är ett mindre antal. Jag vill vidare erinra, att det förhåller sig icke så, som friherre Klingspor uppgaf, att understödet utgör 30 kronor, utan det går upp till minst 50 kronor, och på somliga orter, der landstinget lemnar bidrag, till 70 kronor. Skoldistriktet äro nemligen skyldiga att, för att få dessa 30 kronor af staten och landstingets anslag, sjelfva bidraga med 20 kronor. Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

(Ports.)

Friherre Klingspor: Hvad jag nämnde derom, att staten, därför att den bidrager med 30 kronor, anser sig kunna ställa upp vilkor, som äro orimliga, har icke vederlagts af den siste talaren. Om också kommunerna bidraga med några kronor, så blir summan ändå obetydlig, och det kvarstår i alla fall, att staten för sitt lilla bidrag ställer upp ett orimligt vilkor; men man tager i alla fall bidraget, därför att man anser, att det är det enda man kan få.

När det är fråga om folkskoleundervisningen, märker man mer än väl, att representanter för södra Sverige hafva olika åsigtter mot representanter från mellersta Sverige. Detta är helt naturligt, då folk-mängden och de lokala förhållandena äro så olika. Men icke behöfver man därför lagstifta på ett sådant sätt, att det ändamål, som afses, förfelas i vissa delar af landet, utan lämpligare är väl att utfärda sådana bestämmelser, som lemna frihet att tillämpas på ett förståndigt sätt, och det är just detta, som är syftet med herr Grundells motion. I Skåne möter det kanske inga större svårigheter att hålla på med slöjdundervisningen under 8 månader, under det att svårigheterna här för i mellersta Sverige äro större. Men vill man vinna det målet, att mera allmänt få till stånd slöjdundervisning för flickor, så kan det ske, om den obligatoriska undervisningstiden får inskränkas till »minst» 6 månader. Jag tror därför, att denna fråga är ganska enkel. Det gäller endast att få en något liberalare förordning angående vilkoren för tillgodonjutandet af det anslag, Riksdagen lemnar. I motsats mot herr Törnebladh tror jag således icke det är någon så halsbrytande förändring man begär, utan att den gerna kan godkännas, ehuru frågan väckts af *enskild motionär*. Om detta lilla bidrag af 30 kronor kommer att utgå under den af herr Grundell angifna förutsättningen, d. v. s. att slöjdundervisningen skulle pågå under minst 6 månader, så tror jag icke att en dylik förändring skulle vara så farlig. Hvad för öfrigt beträffar det pedagogiska i slöjdundervisningen, torde det, som friherre Gripenstedt äfven antydde, icke ligga mycken »pedagogi» i sagda undervisning för flickor, åtminstone på landsbygden. Jag tror därför icke, att det är någon betänklighet uti att godkänna herr Grundells framställning och afslå statsutskottets.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice tal-^{Ändrade villkor} mannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens för-^{för statsbidrag} handlingar, jemlikt under öfverläggningen förekomna yrkanden proposi-^{för flickors} tioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt ^{undervisning i} samt vidare derpå, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och ^{släjd.} bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice tal-^(Forts.) mannen sig finna den förre propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 26 mom. b) af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 35;

Nej — 40.

Punkterna 27—29.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Mom a).

*Ifrågasatt
ändring i sta-
ten för medi-
cinalstyrelsen.*

Herr Billing: Utan att anföra någon motivering anhåller jag att af formella grunder få föreslå följande förändrade formulering af detta moment:

a) att Kongl. Maj:ts förslag att, i händelse aflönning för öfverfältläkaren uppföres å fjerde hufvudtiteln, hvad om honom förekommer i medicinalstyrelsens stat uteslutes och i stället anslås aflönning till ytterligare ett medicinalråd, så att staten i den del, som angår aflönningen för medicinalstyrelsens ledamöter, erhåller den i statsrådsprotokollet angifna lydelse, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna moment endast yrkats, af herr *Billing*, att kammaren måtte besluta, att Kongl. Maj:ts förslag att, i händelse aflönning för öfverfältläkaren uppföres å fjerde hufvudtiteln, hvad om honom förekommer i medicinalstyrelsens stat uteslutes och i stället anslås af-

*Ifrågasatt
ändring i sta-
ten för medi-
cinalstyrelsen.
(Forts.)*

löning till ytterligare ett medicinalråd, så att staten i den del, som angår aflöning för medicinalstyrelsens ledamöter, erhåller den i statsrådsprotokollet angifna lydelse, icke skulle till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 31 och 32.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

*Ang. öfriga
ordinarie
anslag.*

Herr Billing: Jag anhåller få föreslå, att efter orden »särskilda förslag» må göras följande tillägg: »eller gjort särskild anmälan».

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren utskottets hemställan med den ändring, att näst efter orden: »särskilda förslag» tillades orden: »eller gjort särskild anmälan».

Punkterna 34—38.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

*Anslag till be-
redande af lo-
kaler för ett
landsarkiv i
Upsala.*

Herr Alin: Det är icke med förhoppning att kunna uträtta någonting emot statsutskottets förslag, som jag uppträder, och jag har dragit mig för att i denna sena timme begära ordet i denna fråga, men saken synes mig synnerligen viktig, och jag vill freda mitt samvete med afseende på det beslut, som kommer att fattas.

Det är här fråga om, såsom herrarne behagade finna, byggnad för ett landsarkiv i Upsala; och det har föreslagits, att vissa salar af slottet skulle inredas för ifrågavarande arkiv, i stället för att, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, en särskild byggnad skulle uppföras. Nu får jag säga, att jag undrar alls icke på, om man anser, att de vidsträckta och obegagnade lokalerna i slottet i Upsala borde tagas i anspråk för ett sådant ändamål som detta, likasom jag finner det tilltalande, att det gamla vördnadsvärda slottet skulle komma att delvis begagnas för ett sådant ändamål som det ifrågavarande. Men jag kan ändock icke underlåta att fästa uppmärksamheten på de anmärkningar, som ifrån Konungens befallningshafvandes sida blifvit gjorda emot en dylik anordning. Dess anmärkningar äro i korthet följande:

Först och främst har framhållits vissa betänkligheter, »särskildt

ur synpunkten af det säkerligen inom kort framträdande oafvisliga *Anslag till be-*
 behovet att erhålla ökad utrymme för länsstyrelsen», och vidare har *redande af lo-*
 det »synts föga lämpligt att hafva ett arkiv gränsande till bostads- *kaler för ett*
 rum, hvilka ju alltid komme att medföra en viss grad af eldfara för *landsarkiv i*
 arkivet», och slutligen har den anmärkningen gjorts, att »åtminstone *Upsala.*
 en tredjedel af hyllorna i rikssalen, eller de som anbringades i arkivets *(Forts.)*
 mellanbotten, komme att höljas i ett ständigt mörker».

Öfverintendentsembetet har också framhållit, huru »det för visso icke låter motsäga sig, att en särskild byggnad skulle från olika synpunkter erbjuda afgjorda fördelar framför inredande af arkivlokaler i de föreslagna rummen i det åldriga slottet.»

Emot detta har nu utskottet egentligen endast det att säga, att en nybyggnad för arkivet skulle betinga en väsentligt högre kostnad än inredningen af lokalerna i slottet, och därför förordar utskottet en inredning af de obegagnade rummen i Upsala slott. Skilnaden i kostnaderna skulle blifva 60,000 kronor. En nybyggnad skulle kosta ungefär 166,000 kronor, och den ifrågasatta inredningen af slottet har utskottet föreslagit att beräknas till 106,000 kronor, alltså en besparing af 60,000 kronor. Nog kan ju 60,000 kronor tyckas vara en temligen afsevärd summa, men jag undrar, huru vida man, då det är fråga om en sådan sak som denua, i synnerhet under nuvarande penningtillgång, verkligen bör fästa afgörande vikt vid denna siffra. Vi böra dock tänka på, att hvad här är fråga om, det är en byggnad för ett sådant ändamal, att byggnaden måste vara afsedd att stå snart sagdt för evig tid. Vid sådant förhållande betyda verkligen 60,000 kronor mer eller mindre jmförelsevis litet och torde således icke böra hafva någon afgörande betydelse emot de anmärkningar, som blifvit framställda och som synas mig befogade.

Jag kan således icke undgå att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Billing: De anmärkningar, herr Alin nu gjorde mot förslaget att förlägga landsarkivet till Upsala slott, hafva förut framställts af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Upsala. De hafva varit föremål för yttrande af öfverintendentsembetet, och öfverintendentsembetet har naturligtvis icke kunnat alldeles underkänna deras innebörd, men har dock reducerat deras betydelse så, att det efter öfverintendentsembetets yttrande väl icke kan vara tvifvelaktigt, att verkligen Upsala slott kan ganska lämpligt användas till landsarkivlokaler. Då så är förhållandet, behöfver man icke hysa någon tvekan. Men för att skaffa oss ytterligare insigt i saken, företog afdelningen inom utskottet en resa till Upsala och besökte slottet för att se på lokalerna och öfverväga de anmärkta svårigheterna. Och jag får säga, att på samtliga ledamöter gjorde slottet det bestämda intrycket, att det skulle mycket väl lämpa sig till arkivlokal. Den anmärkning, som särskildt framhållits, att der skulle blifva så mörkt, kunde vi icke finna så väl motiverad, då det visade sig, att ljus kunde beredas utöfver hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansett. Vi på afdelningen liksom utskottet i dess helhet voro således ense att antaga hvad som här föreslagits. Det blir dock en besparing på 60,000 kronor, och 60,000 kronor äro för oss en icke

Anslag till be-
redande af lo-
kaler för ett
landsarkiv i
Upsala.
(Forts.)

obetydlig summa. Och om landsarkivet skall räcka, såsom herr Alin sade, i evig tid, synes mig denna summa bli en bra stor summa, om man beräknar ränta på ränta på 60,000 kronor i evig tid. Dertill kommer, att det tilltalade oss, om jag så må säga, äfven historiskt, att detta gamla slott användes till landsarkiv, liksom det förekom Riksdagen synnerligen tilltalande, att icke Vadstena gamla slott stod såsom endast en bostad för rättor o. s. v. Nog synes det mig äfven vara mycket riktigt att använda en sådan byggnad som Upsala slott till ett så värdigt ändamål som ett landsarkiv, då Upsala slott i alla händelser mycket väl förmår inrymma alla de lokaler, som Konungens befallningshafvande anser behöfligt att der inrymma. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Alin: Jag beder endast att med afseende å den siste talarrens anförande få säga, att nog kunna 60,000 kr. vara bra att hafva, och med ränta på ränta kunna de blifva ännu bättre; men jag tror dock, att i fråga om en sådan sak, som denna, finnes en ändå viktigare synpunkt, nemligen att se till, att man gör hvad man kan för att, såvidt i synlig förmåga står, trygga de samlingar, för hvilka byggnaden anordnas, mot hotande fara för förstöring, och mot denna fara äro de icke tryggade, i händelse de skola förläggas i närheten af bostadsrum.

Friherre Klingspor: Jag tror, hvad dessa landsarkiv beträffar, att det är mycket fördelaktigt, om vi för dem kunna få lokaler i våra gamla minnesrika slott, för hvilka Riksdagen säkerligen har pietets-känsla. Jag anser det mycket illa, om vi kasta från oss den tanken, och instämmer derfor med herr Billing i hans yrkande om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 40—42.

Hvad utskottet hemstälts bifölls.

Punkten 43.

Ifrågasatt an-
slag till löne-
förhöjning åt
lägt afstönade
kommunistrar
m. fl.

Herr Pettersson, Carl: Herrarne tänka säkerligen, att jag nu ämnar hålla något slags liktal öfver min motion, som fallit i sats-utskottet, men det har jag icke något skäl till. Jag anser visserligen, att motionen formelt är död, men materielt lever den, tack vare utskottet, som stödde den vid fallet. Således hyser jag ej heller de känslor, som jag föreställer mig skola framkallas hos en motionär, då

han finner, att hans framställning icke ledt till önskad resultat, utan
 skall jag bedja att för statsutskottet få uttrycka min glädje och tack-
 samhet — min glädje öfver att det behjertansvärda ändamål, som min
 motion afser, blifvit så tillgodosedt af statsutskottet, och min tacksamhet
 för de välvilliga ord, hvarmed statsutskottet uttryckt sin mening i
 saken. Jag tager fasta på de orden och hoppas, att äfven regeringen
 gör detsamma, när frågan blir utredd, huru komministerar och öfriga
 prester, hvilka min motion berör, skola kunna komma till den af veder-
 börande åsyftade löneförhöjningen. Jag har visserligen mina tvifvel,
 huruvida afkastningen af presterskapets löne regleringsfond kan åstad-
 komma det resultat, som åsyftas; men äfven om det icke skulle ske,
 finner jag i statsutskottets förevarande motivering en häntydan på, att
 en framställning i framtiden om förbättring af komministerarnes och
 vissa öfriga presters löner icke skall åtminstone af statsutskottet mot-
 tagas ogynnsamt. Jag har intet yrkande att göra.

*ifrågasatt an-
 slag till löne-
 förhöjning åt
 lågt aflönade
 komministerar
 m. fl.
 (Forts.)*

Herr Billing: Jag skall endast säga ett par ord för att ytter-
 ligare få stryka under hvad detta betänkande innebär. Utskottet ut-
 talar nemligen här i sin motivering följande tre saker, och jag är sär-
 skildt glad åt att det skett enhälligt: för det första ett erkännande,
 att en hel del utaf det ordinarie presterskapets löner äro för små, för
 det andra att dessa aflöningar böra höjas före utgången af gällande löne-
 reglering, och slutligen innebär utskottets uttalande ett erkännande af
 att jemväl statsmedel kunna i detta syfte påräknas.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren
 utskottets i föreliggande punkt gjorda hemställan.

Punkten 44.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 45.

Friberre Klingspor: Då i detta betänkande hänvisas till konse-
 qvensen af de tre föregående årens beslut, anhåller jag att för min
 del endast få påpeka, att statsrevisorerna för några år sedan, då jag
 var med, gjorde anmärkning just på den här historien med dom-
 kapitlens expeditionskassor, att det nemligen ej fans någon ordentlig
 reglering i detta afseende, utan att allt tycktes gå på lösa boliner utan
 någon som helst konsekvens i utgifterna. Derfor anhåller jag att få
 afgifva min reservation mot talet om konsekvensen af hvad under de
 föregående åren egt rum. Som det nu går till, så finnes ej någon
 reda eller ordning med dessa expeditionskassor, man vet ej, till hvilka
 utgifter man eger rätt och till hvilka man ej har rätt.

Jag gör för närvarande icke något yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet
 i förevarande punkt hemställt.

*Anslag till
 betäckande af
 brister i
 domkapitlens
 expeditionss-
 kassor.*

Punkterna 46—48.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Anslag till ny-
byggnad för
kemiska institu-
tionen i Upsala.

Herr Almén: Det är just icke med nöje jag begär ordet, med hänsyn till den långt framskridna tiden, och då vidare samtliga utskottsledamöter från denna kammare yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, kan icke något tvifvel råda derom, att det kongl. förslaget blir i denna kammare bifallet. Men då, å andra sidan, samtliga medlemmar af statsutskottet från Andra Kammaren reserverat sig, befarar jag ett afslag på den kongl. propositionen i den kammaren. I så fall kommer frågan under gemensam votering, dervid utgången skulle kunna bero på några få röster, och då jag tror mig hafva en och annan upplysning att lemna, särskildt gent emot den motbevisning, som af reservanterna åberopats för ett afslag, så torde det ursäktas mig, att jag nu begärt ordet. Jag har dertill en särskild anledning derutinnan, att jag var med om inredningen af det mediciniskt-kemiska laboratoriet år 1859 och har arbetat inom dess lokaler under 24 år. Då jag dessutom varit med om åtskilliga förändrade anordningar med de kemiska laboratorierne, så eger jag sedan gammalt en noggrann känne-
dom om detta hus.

Reservanterna hafva erkänt behovet af förändringar, men de draga sig för den betydliga kostnaden och hafva ansett sig kunna yrka på en ny utredning, huruvida icke möjligen genom någon förändrad anordning med lokalerna kostnaden skulle kunna nedbringas. I det hänseendet vill jag erinra derom, att våningarna äro från början inredda allt för låga, och byggnaden uppförd mera såsom ett enskildt boningshus utan erforderlig luftvexling och utan central uppvärmning. Man har vid åtskilliga tillfällen sökt förbättra inredningen, och det har lyckats till någon del, men ej i det stora hela, beroende på byggnadens ursprungliga konstruktion, och någonting mera står nu ej att vinna genom en förändrad inredning.

Utskottet antyder emellertid målets vinnande på en annan väg, nemligen genom en mindre tillbyggnad till det ursprungliga huset. Men en sådan utväg kan icke heller förordas af den, som är bekant med befintliga lokala förhållanden.

Genom tillbyggnaden skulle fönster och trappuppgångar till en del borttagas, hvarförutom tillbyggnaden äfven i väsentlig mån komme att minska belysningen i de gamla lokalerna. Denna tillbyggnad kommer för öfrigt att lida af samma fel, som vidlåda den nuvarande byggnaden.

Reservanterna inom utskottet hafva äfven anfört en tredje utväg, den att använda båda dessa metoder, hvarigenom man skulle kunna lösa de flesta svårigheterna och bespara utgifter. Men då en förändrad inredning af de gamla lokalerna icke går för sig, och en tillbyggnad icke med fördel låter sig utföra, följer häraf, att båda dessa metoder i förening måste leda till samma dåliga resultat och blifva ett *mischmasch*, som till ingenting duger.

Trots detta skulle man möjligen kunna antaga, att andra utvägar till sakens ordnande utan så stora kostnader kunde finnas, särskildt den t. ex. att draga in embetsvåningarna och använda dem till undervisningslokaler. Dessa embetsvåningar medförde i forna dagar en årlig minskning uti lönen af 300 kronor och medföra nu en minskning af 600 kronor, hvilket efter 4 proc. motsvarar en summa af 15,000 kronor, och för tre embetsvåningar blir det alltså en ganska afsevärd summa till bidrag för en ny byggnads uppförande. Professorernas löneförmåner måste dock i sådant fall ökas med 1,800 kronor årligen, och vinsten för statsverket blefve då ingen eller helt ringa. Men dessa bostadslägenheter äro i och för sig ytterst olämpliga såsom arbetslokaler för kemister, och man skulle således genom denna utvägs anlitande ingenting vinna. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att anlitaandet af en sådan utväg vore ytterst att beklaga. Jag har nemligen en 24 årig erfarenhet af de fördelar, som erbjudas den prefekt, som bor på platsen. Få äro nemligen de dagar, då jag såsom professor icke började mitt arbete mellan 4 och 5 på morgnarne och sedan höll i till qvällen med undantag af 1½ timmes uppehåll på middagen. Tager man nu bort dessa embetsvåningar, och lärarne till följd deraf blifva nödsakade att bo nere i staden, kunna de icke sköta sina egna arbeten och undervisningen på sätt som vederbör; de kunna då icke tillräckligt öfvervaka den ordning och det skick, som måste förefinnas på laboratorierne, och icke heller meddela den undervisning och ledning, som särskildt nybörjare så väl behöfva. Det vore därför i sanning till stort förfång för undervisningen och de studerande, om dessa embetslokaler skulle indragas.

Slutligen finnes äfven en annan utväg, eller att nu bygga ett hus med hälften af de dimensioner, som nu äro föreslagna. Men då skulle först och främst hälften af de nu rådande olägenheterna kvarstå, och kostnaderna skulle icke minskas, men väl blifva större, derest man skulle bygga ena hälften nu och den andra om några år härefter. Ty herrarne kunna vara öfvertygade om, att Riksdagen slipper icke med mindre än att medel beviljas till en nybyggnad med de utaf Kongl. Maj:ts föreslagna dimensionerna. Lärarne måste nemligen framhålla behofvet af nya lokaler, till dess att deras berättigade kraf tillgodoses, och Riksdagen bör därför nu på en gång bevilja anslag till uppförande af en tidsenlig och fullständig nybyggnad, sådan som den föreslås i Kongl. Maj:ts proposition.

Ett ytterligare skäl finnes härför, som det kan vara skäl att komma i häg, nemligen att de kemiska studierna intaga en central ställning i afseende på naturvetenskaperna, och att denna del af naturvetenskaperna lättast och säkrast bringas så att säga någon behållning. De tekniska och de allmänna läroverken behöfva öfvade och kunniga lärare, teoretiskt och praktiskt utbildade, för hvilken utbildnings meddelande universitetet särskildt är lämpadt. Vår industri nu för tiden behöfver äfven i sanning kunniga hjälpare, och vi böra därför äfven från denna synpunkt sedt med nöje lemna penningar till dessa förändringar, som mera än många andra lemna i utsigt att bringa något tillbaka till staten. Äfven detta skäl böra vi beakta. Jag önskar därför ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag och vågar sluta med uttalande af den för-

*Anslag till
nybyggnad
för kemiska
institutionen
i Upsala.*

(Forts.)

hoppning, att så många som möjligt af denna kammares ledamöter vid en kommande gemensam votering skola rösta i denna rigtning, och att denna stora och viktiga fråga icke må falla.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 50—70.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkterna 72—108.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Härpå justerades ett protokollsutdrag angående det nu genomgångna utlåtandet.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde och att de under dagen för andra gången bordlagda ärendena skulle sättas sist å samma lista.

Kammaren åtskildes kl. 11,36 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 22 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 14 i denna månad.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen.

Uplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 57, i anledning af justitieombudsmannens framställning om åtgärder till förebyggande af oskäligt dröjsmål med återföretagande af till annan domstol förvisade ransakningar;

n:o 58, i anledning af väckta motioner angående ändring af 17 kap. 3 § rättegångsbalken i syfte att erhålla strängare straffbestämmelser för vittnen, som utan laga förfall från rätten uteblifva;

n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om beräkning af strafftid, och till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 29 juli 1892;

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängning af tiden, under hvilken förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta mellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, skall vara gällande;

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af § 2 mom. 3 och § 11 mom. 1 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagten behöf; samt

n:o 62, i anledning af väckt motion angående ändring af förordningen om biskopsval den 30 maj 1759.

Vid föredragning af statsutskottets den 20 innevarande månad bordlagda memorial n:o 64, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande riksstatens femte hufvudtitel, godkändes den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran första särskilda utskottets den 20 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 1.

Herr Dickson erhöll på begäran ordet och yttrade:

Med anledning af det i första särskilda utskottets utlåtande n:o 1 behandlade ärendets omfattning hemställer jag, att detta utlåtande måtte uppföras på föredragningslistan för sammanträdet nästkommande onsdag.

Denna hemställan bifölls.

Herr Reuterswärd: Jag anhåller, att på morgondagens föredragningslista måtte få bland två gånger bordlagda ärenden uppföras främst konstitutionsutskottets memorial n:o 5, dernäst lagutskottets utlåtande n:o 63 och sedan statsutskottsbetänkandena, i den ordning de förekomma på föredragningslistan för detta sammanträde, med undantag deraf, att efter statsutskottets utlåtande n:o 60 införas samma utskotts betänkanden n:is 61 och 62, samt vidare öfriga ärenden i den ordning de nu hafva, dock att lagutskottets i dag andra gången bordlagda utlåtande n:o 67 sättes sist å listan.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

På framställning af herr talmannen beslöts, att konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,48 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Rättelse

i Första Kammarens Protokoll N:o 23.

Herr *C. Nyströms* anförande,

Sid. 20, sista raden, och *sid. 21*, rad. 1 och 2 uppfifrån

står: skola dessa medel, om ock blott till en del, användas till förvärf af verkliga konstverk, till att stödja och främja den verkliga konsten, eller skola de gå till understöd åt

läs: skola dessa medel användas till förvärf af verkliga konstverk, till att stödja och främja den verkliga konsten, eller skola de, om ock blott till en del, gå till understöd åt
